

LOKALNI PLAN AKCIJE ZA MLADE

Forum MNE

Opština Berane i Forum MNE
Berane, decembar 2007.

UVOD U LPAM

Poštovani,

pred vama su osnovne smjernice gradske politike za mlade Berana, odnosno, dokument Lokalni plan akcije za mlade (LPAM), koji su odbornici beranske Skupštine opštine usvojili u decembru 2007. Njegovom izradom, u periodu jun – decembar, koordinirali su Opština Berane i Forum MNE¹ iz Podgorice, a njegovi autori su vaši sugrađani i sugrađanke, koji su, slijedeći okvir nacionalne strategije za mlade, kreirali ove preporuke za uspostavljanje omladinske politike na lokalnom nivou.

Zato, odmah na početku ovog uvoda, želim da vam ih predstavim poštujući tvrdnju da je kultura jednog grada - svijest o doprinosu pojedinca. Radi se o devetočlanom timu koji je bio zadužen da obradi ukupno devet oblasti.

1. Obrazovanje mladih: **Ljerka Petković**
2. Zapošljavanje mladih: **Nataša Vlahović**
3. Zdravlje mladih: **dr Mira Obradović**
4. Mladi i porodica: **Marija Stanišić**

¹ Forum MNE – Forum Mladi i neformalna edukacija, bivši PRO-NI institut za neformalnu edukaciju mladih a zatim Forum Syd, radi u Crnoj Gori od 2002 godine pod pokroviteljstvom švedske državne Agencije za međunarodnu pomoć i saradnju (SIDA), prvo kao međunarodna, a od prošle godine, crnogorska organizacija. Četiri su osnovne komponente rada Forum MNE: 1. organizacija univerzitetskog kursa za zvanje omladinski radnik u saradnji sa švedskim univerzitetom i Filozofskim fakultetom u Nikšiću, kao i rad na prepoznavanju profesije omladinski radnik u Crnoj Gori; 2. razvoj profesionalnog omladinskog rada u okviru klubova u Kotoru, Ulcinju, Podgorici i Nikšiću; 3. jačanje mreže volontera kako kroz rad omladinskih klubova tako i ljetnjih kampova za mlade; 4. uspostavljanje omladinske politike na nacionalnom i lokalnom nivou. Zajedno sa organizacijom CRS, Forum MNE je inicirao i finansirao kreiranje Nacionalnog plana akcije za mlade (NPAM) kojim je rukovodilo Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore. Izrada NPAM-a je trajala dvije godine, a nakon usvajanja ovog dokumenta od strane Vlade RCG u oktobru 2006, Forum MNE preuzima i aktivnosti na njegovoj brzoj implementaciji kroz izradu lokalnih planova za mlade.

5. Učešće mladih u životu društva: **Dejan Ćorac**
6. Mladi i ljudska prava: **Vuko Trifunović**
7. Mladi i slobodno vrijeme: **Maja Dakić**
8. Mladi i kultura: **Rešad Muratović**
9. Informisanje i mobilnost mladih: **Siniša Stojanović**

Samim tim, posredno, učestvovala su i institucije i organizacije u kojima oni rade: gimnazija „Panto Mališić“, Biro rada, Dom zdravlja, Gradska bolnica, Centar za socijalni rad, Centri za kulturu Berane i Petnjica, „Mreža nevladinih organizacija Berana“, KUD „Duga“ i Fondacija „Dječiji osmjeh“.

Poseban doprinos procesu izrade dokumenta dali su tzv. obični mladi ljudi sa područja opštine Berane a čije je učešće izraz otvorenosti i participativnosti ovog projekta. Tokom jula i avgusta 2007 godine, putem radionica, javnih tribina i intervjua, u procesu prepoznavanja potreba mladih Berana učestvovali su srednjoškolci, studenti, mladi sa invaliditetom/ hendikepom, nezaposleni, izbjeglice i raseljena lica, podmladak političkih partija, nevladinih organizacija, sportskih klubova, folklornih društava, horova i muzičkih grupa. Svi susreti sa mladima održani su u Beranama i Petnjici.

Za svaku od devet oblasti kojima se dokument bavi, urađena je analiza trenutne situacije u Beranama, precizirana je petogodišnja strategija sa ciljevima koje je potrebno ostvariti, i konačno, napravljen je prijedlog prioritarnih aktivnosti koje se trebaju realizovati u prvih godinu dana od usvajanja plana. Osnovne smjernice za rad, preuzete su iz Nacionalnog plana akcije za mlade, a korišćena su i iskustva u izradi gradskih politika za mlade iz regiona, i to iz BiH (Banja Luka), Hrvatske (Kutina) i Vojvodine (Pančevo).

Izdavač:
Forum Mladi i Neformalna Edukacija

Za izdavača:
Ajša Hadžibegović

Urednica:
Aleksandra Marić

Dizajn:
EXPEDITIO

Štampa:
AP Print, Podgorica

Tiraž:
300 primjeraka

Berane, 2007.

Od samog početka, insistirali smo na tome da se predloži realan i ostvarljiv plan zbog toga što su to uslovi za kreiranje kvalitetnog projekta a Lokalni plan akcije za mlade – Berane, to svakako jeste. Nadamo se da će se u formi razvojnog projekta vrlo brzo naći u paketu sa ostalim projektima od prioritnog značaja za Berane i kao takav ponuditi nekom od budućih investitora. U najvećem dijelu plana forsirali smo neophodne i hitne aktivnosti bazirane na informisanju i edukaciji mladih o osnovnim znanjima iz svake od oblasti a one ne koštaju puno.

Ipak, bilo je nemoguće zaobići pokretanje gradskog Centra za mlade za koji se ispostavilo da je najvažnija potreba mladih Berana a samim tim i najprioritetnija i finansijski najzahtjevnija aktivnost u akcionom planu. Ovaj Centar bi trebao da objedini ponudu svih institucija i organizacija koje rade sa mladima i za mlade kroz neke segmente njihovog rada, a mladima bi bilo omogućeno da na jednom mjestu, i u skladu sa svojim interesovanjima, potroše svoje slobodno vrijeme na najbolji način: edukuju se na željenu temu ili informišu o svemu što bi moglo da im unaprijedi kvalitet života. Rad Centra bi koordinirao profesionalno obučeni kadar za sprovođenje omladinskog rada. Najmanje realno rješenje bi bila izgradnja takvog Centra pa bi trebalo sagledati i druge mogućnosti. Jedna od njih jeste ideja da se postojeći gradski prostori preusmjere za ovu namjenu što su inače primjeri pozitivne prakse iz regiona, a gdje su fabričke hale ili vojne kasarne koje su inače van upotrebe, postale omladinski centri i omladinski hosteli.

Zato bi glavna preporuka u vezi sa implementacijom LPAM-a mogla da bude imenovanje osobe koja bi, u skladu sa

mogućnostima i planiranom dinamikom koju usvoji lokalna samouprava, vodila brigu o svim aktivnostima u tom pravcu. Iskustvo regiona govori da je pored pronalazanja sredstava tj. investitora projekta LPAM, osnovni zadatak ovog Referenta za pitanja mladih i omladinski rad, formiranje različitih tijela u cilju institucionalizovanja brige o mladima².

Inicijativu za izradu dokumenta pred vama, dali su Opština Berane i Forum MNE koji su kroz partnerski odnos, koordinirali rad devetočlane radne grupe za izradu Lokalnog plana akcije za mlade. Poseban doprinos opštine Berane jeste u sagledavanju potrebe izrade LPAM-a baš u ovom periodu jer će, izvjesno, Berane biti prva opština u Crnoj Gori koja će primijeniti smjernice važeće omladinske politike na državnom nivou i tako ostvariti određene benefite. Svoj interes Forum MNE je našao u tome da nakon procesa izrade Nacionalne strategije za mlade, u kome je bio jedan od inicijatora i sufinansijera, sada nastavi rad na njegovoj lokalizaciji, pomažući lokalnim samoupravama u poslu koji im predstoje.

Koordinatorica za izradu LPAM Berane
Aleksandra Marić
Berane, decembar 2007.

² Lokalni plan akcije za mlade Banja Luke (BiH) se u ovom segmentu npr. poziva na Zakon o omladinskom organizovanju koji ova država ima, kao i mehanizme za implementaciju LPAM-a koje on predviđa:
A. Referent za mlade (samostalni stručni saradnik za mlade) – lice koje je zaposleno u lokalnoj samoupravi na realizaciji Strategije za mlade. Procjena je da bi za implementaciju ovog dokumenta u budućnosti trebalo razmotriti mogućnost osnivanja odjeljenja / odsjeka za mlade
B. Upravljački komitet za mlade – organ lokalne samouprave koji uključuje predstavnike različitih odjeljenja u lokalnoj upravi, institucija koje rade sa mladima i predstavnike mladih. Upravljački komitet nadgleda proces implementacije omladinske politike i daje preporuke u tom pravcu.
C. Odbor za mlade – skupštinsko radno tijelo, u čiji sastav pored skupštinskih odbornika ulaze i predstavnici omladinskog savjeta/ omladinskih organizacija
D. Omladinski savjet (Savjet mladih) – asocijacija mladih i NVO na lokalnom nivou

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Iz Uvoda u Nacionalni plan akcije za mlade (NPAM)

(NPAM je Vlada Republike Crne Gore usvojila u oktobru 2006.)

Mladost je, u svakom društvu, specifičan, izazovan ali ne i lak period života. Posebno kada se brojne promjene u fizičkom, psihološkom i socijalnom razvoju podudaraju sa dramatičnim promjenama u društvenoj realnosti. Život mladih u Crnoj Gori danas, u odnosu na period mladalaštva njihovih roditelja, veoma se razlikuje i teško je uočiti one tipične generacijske događaje i iskustva koja se, u stabilnijim društvenim periodima, obično prenose i ponavljaju, o kojima se priča sa onim neizbježnim zaključkom da je “svaka mladost ista”.

Društvena tranzicija i duboke promjene koje se dešavaju zadnjih petnaestak godina, učinile su ovu generaciju mladih izuzetnom, iz više razloga i na više načina. Okruženje u kojem su se vodili ratovi, rušenje ekonomije koja nije bila zavidna ali je bila relativno stabilna, raspad tradicionalnih vrijednosti i slabljenje institucija, samo su neki od razloga zbog kojih Crna Gora pripada krugu “zemalja u tranziciji”.

S druge strane, promjene su donijele i mnoge novine, mogućnosti i šanse. I mladi ovdje, kao i u drugim regionima, direktni su svjedoci i učesnici onih rijetkih istorijskih perioda u kojima se rađaju nove države, uspostavljaju novi društveni, ekonomski i socijalni odnosi. Izazovi su veliki ali je nemoguće poreći činjenicu da ova generacija mladih ima i šansu i privilegiju da ulazi na društvenu scenu baš u ovo vrijeme. I odrasli i mladi u Crnoj Gori danas se suočavaju sa problemima i izazovima koji

zahtijevaju nove stavove i vještine, spremnost za stalno učenje i mijenjanje i racionalniji pristup životu. Promjene o kojima govorimo ne znače raskid sa prošlošću ili njeno zaboravljanje. Naprotiv, umijeće da koristimo najbolja iskustva naše skorašnje ili daljnje prošlosti, osnovni je uslov kreiranja jasne vizije - kuda i kako dalje, do kojih ciljeva.

Dugoročni razvoj naše zemlje zavisi, u velikom stepenu, od uslova u kojima će živjeti mladi ljudi. Njihovo povjerenje u budućnost i spremnost da žive i rade ovdje može se graditi samo na sposobnosti mladih da utiču na sopstveni život i na život društva.

Mehanizmi za stvaranje većeg prostora i mogućnosti za takve uticaje su učešće, snaženje i uključivanje mladih u društvene procese. To je nemoguće postići bez opšteg društvenog dogovora, odnosno razumijevanja novih pozicija i mogućnosti mladih da se uključe u željene društvene promjene, kako od strane njih samih, tako i ostalih djelova društva.

Stoga je izrada Nacionalnog plana akcije za mlade u Crnoj Gori, prvog ovakvog dokumenta kod nas, višestruko važna.

Cijeneći dobre strane različitih mjera, organizacija i politika kojima je naše društvo i ranije iskazivalo brigu i podršku prema mladima, neizbježan je zaključak da su one često bile fragmentarne, nedovoljno funkcionalne i prevashodno protektivne. Zato je bilo neophodno krenuti korak dalje i razviti sistemski i koherentan pristup društvu potrebama mladih. U tom smislu, Nacionalni plan akcije za mlade nije neka nova, specijalna, specifična ili politička agenda za mlade. Mnogo tačnije, on je zajedničko ime za postojeće ali i nove, do sada nedostajuće,

društvene mjere iz svih oblasti, važne za zdrav razvoj mladih i njihovo aktivno uključivanje u društvo.

Dvogodišnji proces izrade temeljio se ne samo na posvećenom radu predstavnika ministarstava, drugih državnih organa i stranih partnerskih organizacija, nego i na ogromnom doprinosu velikog broja mladih ljudi iz domaćeg nevladinog sektora, a posebno tzv. običnih mladih ljudi, koji su svuda oko nas - učenici, studenti, nezaposleni, izbjeglice i raseljena lica, marginalizovani mladi ljudi – a čiji glasovi se rijetko čuju ili nedovoljno slušaju. Dakle, sveobuhvatan pogled neminovno sadrži i pogled iz perspektive mladih.

Otvorenost i participativnost procesa izraz je našeg nastojanja da Nacionalni plan akcije za mlade u Crnoj Gori, već u fazi izrade, osnaži i ohrabri mlade da izraze svoja mišljenja i stavove o važnim pitanjima njihovih života, ali i da ukaže na mlade kao osnovni društveni kapital i resurs za razvoj društva.

Nacionalni plan akcije za mlade nije ni savršen ni sasvim završen dokument...Već u procesu izrade postalo je jasno da ovaj dokument ne može obuhvatiti i predstaviti sve specifičnosti i različitosti života mladih u Crnoj Gori: mladih na sjeveru ili jugu, mladih koji još uče i onih koji još čekaju na posao, mladića i djevojaka.... Dokument, u tom smislu, može biti korisno polazište za razvoj Lokalnih planova akcije za mlade koji će biti još bliži realnosti života različitih mladih koji ovdje žive.

Anđa Backović,
Nacionalna koordinatorka
Podgorica, septembar 2006. godine

ANALIZA SITUACIJE mladi u Crnoj Gori i Beranama

Mladi u Crnoj Gori

Opštu sliku o populaciji mladih u Crnoj Gori, pružaju podaci iz Nacionalnog plana akcije za mlade (NPAM) a oni govore da mladi, uzrasta 15-29 godina, čine 23,2% ukupnog stanovništva Crne Gore. Informacije o demografskom starenju koje je zahvatilo Crnu Goru svjedoče da je prosječna starost dostigla 35,9 godina, dok je 1991. godine iznosila 32,7 godina. Zabrinjavajući je pad stope prirodnog priraštaja u zadnjih nekoliko godina: sa 5,1 u 2001. godini, na 3,5 u 2004.

Prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje Republike Crne Gore, na zaposlenje čeka 21,9% nezaposlenih mladih od 25 godina. Mladi u Crnoj Gori sve kasnije stupaju u brak, a uslijed ekonomske zavisnosti, veliki broj mladih dugo ostaje u zajednici s roditeljima.

Statistički gledano, mladi u Crnoj Gori su prilično »nevidljivi«: veoma je malo napora do sada uloženo u pravcu adresiranja potreba, problema, interesa i ciljeva mladih kroz istraživanje, pa je stoga malo dostupnih podataka relevantnih za ovu populaciju.

Mladi u Beranama

Mladi uzrasta 15-29 godina čine više od četvrtine tj. više od 25% od ukupnog broja stanovnika Berana, kojih je, prema popisu iz 2003. godine, 35.068.

Rezultati popisa u ovoj opštini na sjeveroistoku Crne Gore takođe ukazuju

da je demografsko starenje zahvatilo i opštinu Berane, istina nešto manje u odnosu na Republiku, pa prosječna starost iznosi 35,1 godinu.

Ako se uzmu u obzir smanjena stopa prirodnog priraštaja i stalni migracioni procesi izazvani ekonomskim razlozima, jasno je zašto je broj stanovnika u ovoj opštini u opadanju. Posebno je značajan broj mladih koji se odlučuju da napusti Berane i posao potraži ili u Podgorici ili u primorskim opštinama. Nisu rijetki slučajevi zapošljavanja van granica Republike. Studenti iz Berana se po završenim studijama rijetko vraćaju u svoj grad i češće se opredjeljuju da ostanu u mjestu studiranja i tu potraže zaposlenje.

Mladi Berana i LPAM

Kada govorimo o izradi ovog dokumenta, treba reći da su mladi Berana dali izuzetan doprinos i da je njihovo učešće izraz otvorenosti i participativnosti projekta, kao i dokaz da potrebe mladih postaju vidljivije.

Susreti sa mladima, tokom jula i avgusta 2007. na kojima su upoznati sa Nacionalnim planom akcije za mlade i izradom Lokalnog plana, rezultirali su definisanjem njihovih potreba i utvrđivanjem prioriteta primjenom participativnog metoda. Sve radionice su održane u prostoru Polimskog muzeja, osim one u izbjegličkom naselju Balabanda. Po jedna javna tribina održana je u Beranama kao i u Petnjici i to u prostoru Centara za kulturu. Intervjui su organizovani na terenu, u skladu sa potrebama mladih OSI/OSH. Poseban doprinos dala je grupa srednjoškolaca gimnazije Panto Mališić i to u organizaciji inicijalnih

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

susreta sa različitim grupama mladih iz Berana. U ovoj grupi gimnazijalaca, inače, veliki je broj volontera i vršnjačkih edukatora aktivnih ispred najznačajnijih omladinskih NVO u Crnoj Gori.

Svesni da su dio procesa izrade LPAM-a, trudili su se da na najbolji mogući način predstave specifične potrebe grupa mladih koje su predstavljali: srednjoškolci-volonteri različitih NVO, studenti, nezaposleni, mladi sa invaliditetom/ hendikepom, izbjeglice i raseljena lica naselja Balabanda, predstavnici KUD-a Kolo i Bihor, pjevačkog društva Linski val, Foto kluba Svetlopiš, fudbaleri, košarkaši, atletičari, odbojkaši, podmladak političkih partija, lokalni muzičari i DJ-evi, predstavnici Art centra Petnjica, Centra za seoski razvoj Petnjica, Otvorenog kluba Stupovi, KDU Duga, rep grupe Brutal.

Slijedi analiza situacije kada su u pitanju potrebe mladih Berana generalno, a zatim po oblastima kojih je ukupno devet a to su: obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje, učešće u životu društva, ljudska prava, kultura, slobodno vrijeme, porodica, informisanost i mobilnost mladih.

Potrebe i prioriteti

Potrebe mladih, prvo prioritizovane a potom i bodovane od strane mladih Berana, izgledaju ovako:

1. Uspostavljanje Omladinskog centra
2. Nova radna mjesta/ Kontinuirano neformalno obrazovanje/ Sportski tereni/ Fizička dostupnost objekata javnih institucija i organizacija mladima sa invaliditetom/hendikepom (OSI/OSH)
3. Uređenje plaže i keja na Limu/ Diskoteka za srednjoškolce

4. Otvaranje novih fakulteta/ Info centar (tj. Info punkt) za mlade / Pijaca za prodaju i razmjenu stvari za mlade
5. Uređenje grada, infrastrukture i saobraćajne signalizacije/ Produženje gradskog šetališta/ Status državljanstva za izbjeglice i raseljena lica

Na listi prioriteta pak, koja objedinjuje sve ove potrebe, nalaze se:

1. Centar za mlade
2. Referent za mlade i omladinski rad
3. Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja.

Centar za mlade

Najvažnija i najprioritetnija potreba mladih Berana, kako se pokazalo, jeste uspostavljanje gradskog Centra za mlade. Ovaj Centar bi trebao da objedini ponudu svih institucija i organizacija koje rade sa mladima i za mlade kroz neke segmente njihovog rada, a mladima bi bilo omogućeno da na jednom mjestu i na najbolji način potroše svoje slobodno vrijeme: edukuju se na željenu temu ili informišu se o svemu što bi moglo da im unaprijedi kvalitet života. Rad Centra bi koordinirao profesionalno obučeni kadar za sprovođenje omladinskog rada. Dolaskom u Centar mladi bi u skladu sa svojim interesovanjima, zajedno sa grupom vršnjaka i istomišljenika kreirali aktivnosti koje bi mogle da zadovolje njihove potrebe - izuzetno je izražena potreba za kontinuiranim neformalnim obrazovanjem bilo da se ona tiče znanja o roditeljstvu ili braku, ljudskim pravima, socijalnim vještinama, fotografiji ili stripu.

Mladi su svjesni težine rješavanja ovog pitanja u finansijskom smislu, naročito kada je izgradnja Centra u pitanju, pa predlažu da se razmotri mogućnost

da se uz pomoć investitora koji su sve više zainteresovani da ulažu u razvoj opštine, neki od gradskih prostora koji nisu u upotrebi, renoviraju za ovu namjenu. Mladi su takođe informisani o pozitivnim primjerima prakse iz regiona gdje su fabričke hale ili vojne kasarne van upotrebe, preuređene u omladinske centre ili omladinske hostele.

Važno je međutim napomenuti i to da uspostavljanje Omladinskog centra ne znači nužno i stavljanje u funkciju velikog prostora: iskustvo Foruma MNE u radu sa mladima u različitim omladinskim klubovima u Kotoru, Ulcinju, Podgorici i Nikšiću može da posvjedoči da kvalitet omladinskog rada ili zainteresovanost mladih da dođu u klub, ne zavisi od veličine prostora. U slučaju Berana, naime, kao i u svakoj drugoj lokalnoj zajednici, bilo bi potrebno da na lokaciji Omladinskog centra postoji manja sala za odvijanje grupnih aktivnosti: kontinuirano odvijanje edukativnih programa iz oblasti socio-psihologije, folklor i ples, školu stranih jezika, dramsku sekciju, novinarsku radionicu, edukaciju na temu zdravih stilova života, o roditeljstvu i braku, prevenciji rizičnih ponašanja, zatim hor, radionicu starih zanata, školu ljudskih prava, promociju turističke ponude Berana za mlade-na internetu, filmske večeri i drugo... I pored velikog broja želja kada je u pitanju ponuda ovakvog centra, mladi Berana su izričito zahtjevali da im se omogući da budu edukovani i informisani o velikom broju tema koji ih interesuje, a što je i osnovni zahtjev življenja u modernom dobu.

Lokacija budućeg Centra za mlade Berane treba da ima i nekoliko manjih prostora u kojima bi svoje sjedište mogle da pronađu kako nevladine organizacije

koje rade sa mladima, tako i Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, podmladak političkih partija, info punkt za mlade i sl.

Na kraju, a vezano za ovaj Centar, treba reći i to da troškove za njegovo uspostavljanje čine: uređenje prostora i njegovo opremanje, kao i obezbjeđenje operativnih troškova u budućnosti: plata minimum jednog zaposlenog (profesionalno lice i omladinski radnik) i 25% sredstava potrebnih za redovne aktivnosti Centra. Ostatak sredstava zaposleni bi bio u obavezi da obezbijedi sam, pronalazeći ih kod donatora i sponzora putem pisanja prijedloga projekata. Sve ovo su samo sugestije i rezultat iskustva Foruma MNE koja eventualno mogu da posluže u svrhu razumijevanja ove teme.

Referent za mlade i omladinski rad

Iskustvo regiona je potvrdilo da uspostavljanje omladinske politike, prvo na državnom, a onda i na lokalnom nivou, zahtijeva i uspostavljanje činilaca za njeno sprovođenje. U ovom slučaju, neophodno je, ispred lokalne samouprave, imenovanje osobe koja bi vodila računa o implementaciji gradske politike za mlade – tj. dokumenta Lokalni plan akcije za mlade (LPAM).

Ovaj službenik za mlade bi koordinirao i nadgledao sprovođenje LPAM-a, omogućavao veće prisustvo mladih u procesima odlučivanja o stvarima koje se njih tiču, informisao i edukovao mlade o načinima i mehanizmima njihovog učešća, prikupljao informacije o omladinskoj politici u zemlji i regionu, programima koji se nude vezano za omladinski rad i volonterizam,

programima kulturne, obrazovne i turističke mobilnosti, programima dažke i studentske razmjene itd. Isključivo zahvaljujući njegovoj sposobnosti da putem pisanja prijedloga projekata pronađe sredstva ali i korisne ideje, suštinski zavisi i svrha njegovog radnog mjesta tj. njegovog rada. I ova pozicija, kao i mnoge druge u savremenom poslovnom svijetu, zahtijevaju od svojih nosilaca menadžerske sposobnosti kao i mnoga druga dodatna znanja i vještine: u ovom slučaju, znanja o vrijednostima civilnog društva i demokratskim tekovinama kao što je npr. učešće građana u procesima odlučivanja. U perspektivi, ova pozicija može dovesti do formiranja Službe za mlade sa više zaposlenih.

Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja

Aktivnosti ove kancelarije, koja bi mogla da radi pod okriljem Omladinskog centra, mogla bi da objedini sve potrebe koje mladi danas imaju a vezano za reproduktivno zdravlje, bolesti zavisnosti (narkomanija, alkoholizam, pušenje), ishranu, mentalno zdravlje, nasilje i dr. Kroz informativno-edukativnu funkciju, Kancelarija bi promovisala zdrave stilove života te pomogla da se spriječe maloljetničke trudnoće, seksualno prenosive bolesti, uživanje narkotika, nasilje među mladima, narušeno psihičko zdravlje itd.

Važno je napomenuti da bi sredstva za otvaranje kancelarije mogla da se nabave iz državnih fondova za ovu namjenu a iskoriste iskustva u radu sličnih kancelarija u Kotoru, Podgorici i Nikšiću. U radu kancelarije bi participirali stručnjaci pomenutih oblasti a bilo bi

zaposleno jedno profesionalno lice.

Potrebe mladih sa invaliditetom i hendikepom (OSI/OSH)

Najprioritetnija potreba mladih sa invaliditetom/ hendikepom (OSI/OSH) sa područja opštine Berane, jeste fizička dostupnost objekata javnih institucija i organizacija. Otuda hitna potreba da se naprave kose rampe na ulazima u sve objekte u kojima građani svakodnevno ostvaruju svoja prava u lokalnoj zajednici. Takođe, veliki broj zamjerki OSI/OSH odnosi se na rijetke objekte u gradu koji već imaju pomenute rampe – uslijed velikog nagiba, naime, ove rampe su gotovo neupotrebljive i moraju se korigovati.

U vrhu prioriteta jeste i potreba rješavanja pitanja nezaposlenosti ove populacije koja je uglavnom školovana i osposobljena za pojedina zanimanja ali za to ne postoji interes poslodavaca sa područja opštine. I pored toga što zakon reguliše reciprocitet u zapošljavanju OSI/OSH u odnosu na ostale, on se ne poštuje. Postoje prijedlozi da Biro rada poput obuke za geronto domaćice, organizuje obuku i za personalnog asistenta za OSI/OSH, čime bi se puno olakšao život i njima i njihovim porodicama.

Problemi u sticanju kvalitetne zdravstvene zaštite ogledaju se u sljedećem: OSI/OSH rijetko ostvaruju blagodeti fizikalne terapije i rehabilitacije, pa postoji potreba češćeg korišćenja ovog prava; sobzirom na to da su im potrebne kontinuirane usluge fizioterapeuta koje ne mogu da dobiju u okviru redovnog zdravstvenog osiguranja, primorani su da ih samostalno finansiraju i pored

slabih materijalnih mogućnosti; teško nailaze na razumijevanje za nabavku odgovarajućih pomagala (npr. nude im se mehanička invalidska kolica iako zbog prirode svoje bolesti mogu da koriste samo elektromotorna); većina nema pravo na ličnu invalidninu iako smatraju da je zaslužuju, pa apeluju na izmjenu postojećeg zakona koji direktno ugrožava ovu njihovu potrebu.

Zbog nemogućnosti kretanja po gradu i zadovoljavanja niza potreba, smatraju da su im ugrožena osnovna ljudska prava. Ugrožavanju ljudskih prava doprinosi i činjenica da teško ili nikako dolaze do potrebnih odgovora koje traže od lokalne samouprave: npr. u slučaju potrebe nadogradnje životnog prostora koji bi im omogućio lakše kretanje u kući, ili dobijanja prostora za rad udruženja koje bi im pomoglo da ostvare mnoga prava i olakšaju kvalitetno učešće u životu društva. Smatraju i da su gotovo „nevidljiva“ populacija.

Razno

Veliku potrebu mladi imaju i za rekonstrukcijom postojećih sportskih terena i izgradnjom novih - atletskog terena i bazena npr. Apeluju da se što prije uredi plaža i kej na Limu za šta smatraju da nisu potrebna velika sredstva, naročito za uređenje gradske plaže na kojoj provode cijelo ljeto. Apeluju takođe da se pokrene rad diskoteke koja bi bila namjenjena mlađoj, srednjoškolskoj populaciji - u postojeću diskoteku, naime, dolaze mnogo stariji sugrađani/ke, zbog čega srednjoškolska omladina tamo nerado ili uopšte ne ide.

Mladi pozdravljaju otvaranje novih fakulteta u Beranama i podržavaju sve daljnje aktivnosti u tom smjeru; predlažu

otvaranje pijace na kojoj bi mogle da se prodaju i razmjenjuju najrazličitije stvari za djecu i mlade; apeluju da se produži gradsko šetalište ukoliko je moguće a grad uredi što prije, izgradi se potrebna infrastruktura i postavi neophodna saobraćajna signalizacija. Mladi izbjeglice i raseljena lica apeluju na svoju potrebu da što prije steknu status građana Crne Gore i dobiju potrebno državljanstvo.

Mladi smatraju i da više kulturnih dešavanja u gradu može da bude značajan generator promjena; da treba raditi na umrežavanju budućeg Omladinskog centra sa ostalim institucijama i organizacijama koje rade za i sa mladima; da mladima treba obezbijediti više povlastica bilo da je riječ o jeftinijem prevozu ili o povoljnijem stambenom smještaju za mlade bračne parove; da treba osnovati Savjetodavno tijelo mladih na nivou grada; organizovati volonterski rad u zajednici; afirmisati kulturu života; jačati institut ombudsmana – zaštitnika ljudskih prava; afirmisati zdrave stilove života a protiv pušenja, alkoholizma i narkomanije; edukovati mlade o značaju porodice, roditeljstva i braka; uvesti redovne sistematske preglede u školama; renovirati opštu bolnicu; uraditi sve što je moguće za otvaranje novih radnih mjesta i podršku mladima koji žele da započnu sopstveni biznis.

Zaključak

Potrebe mladih Berana slične su potrebama mladih Crne Gore: one su složene i zahtjevne. Ovaj dokument, međutim, sažima sve korisne analize, strategije, ciljeve i aktivnosti potrebne za zadovoljenje tih potreba a koje su predočene u Nacionalnom planu akcije za mlade koji je Vlada Republike Crne

Gore usvojila 2006. Naravno, poštujući sve specifičnosti potreba mladih ovog grada i činjenicu da mlade treba prepoznati kao jedini istinski resurs društva.

OBRAZOVANJE

Želja za obrazovanjem kao načinom prevazilaženja teških uslova života u Beranama i beranskom kraju od uvijek je bila prisutna kod većine stanovnika ovoga kraja. Ona je u prošlosti realizovana kroz otvaranje osnovnih i srednjih škola koje su predstavljale polaznu osnovu za sticanje različitih zanimanja i zvanja.

„Jedna od najvažnijih odlika svih obrazovnih sistema jeste sposobnost kontinuiranog prilagođavanja savremenim potrebama društva. Održiv obrazovni sistem odlikuje sticanje primjenjivih znanja, vještina i sposobnosti koje učenicima/ama omogućavaju aktivno učešće u društvenom životu. Sveobuhvatna vizija reforme obrazovnog sistema u Crnoj Gori predstavljena je u dokumentu Knjiga promjena iz 2001. godine. Nova vizija obrazovanja je u skladu sa ukupnim strateškim pravcem i reformskim ciljevima Vlade Crne Gore na uspostavljanju demokratskog, razvijenog i otvorenog društva zasnovanog na vladavini prava, multietničkoj raznolikosti, uzajamnom razumijevanju i toleranciji.“³

Danas se sfera obrazovanja u Beranama može posmatrati u sklopu obrazovnog procesa koji se u Crnoj Gori sprovodi kroz različite vidove formalnog,

³ Nacionalni plan akcije za mlade (NPAM), str. 8, oktobar 2006. – o Strateškom planu reforme obrazovanja 2005 – 2009.

neformalnog i informalnog obrazovanja.

Formalno obrazovanje

Reforma obrazovanja u Beranama je počela da se primjenjuje 2004/2005. školske godine, a danas je zastupljena u svim osnovnim i srednjim školama. Reforma je utemeljena promjenom zakonske regulative i donošenjem novih obrazovnih programa za sve nivoe obrazovanja a podrazumijeva suštinske promjene koje se tiču sadržaja, obima i načina usvajanja znanja, kao i njegovog vrednovanja.

Danas u Beranama postoje 3 gradske i 9 seoskih osnovnih škola - kao i škola za osnovno muzičko obrazovanje, zatim 4 srednje škole - gimnazija i 3 srednje stručne škole, a realizuju se i tri studijska programa - Učiteljski fakultet, Visoka medicinska škola i Primijenjeno računovodstvo.

Trenutni problemi prisutni u oblasti obrazovanja su infrastrukturne i programske prirode, kao i u Republici.

• Infrastrukturni problemi

U pogledu nivoa opremljenosti škola u Beranama primjetan je nedostatak savremenih nastavnih učila, iako se na tome u posljednje vrijeme permanentno i ubrzano radi. Škole su posljednjih godina počele da opremaju računarske kabinete ali to još uvijek nije dovoljno ni u skladu sa savremenim potrebama. Pored toga, u većini škola nema posebnog prostora koji bi se koristio za vannastavne sadržaje i produženi boravak učenika.

U Beranama postoji đački dom koji od ove školske godine prihvata i studente

koji su se opredijelili za postojeće studijske programe. Međutim, raspoloživi kapacitet od oko 150 mjesta nije u stanju da podmiri postojeće potrebe, te učenici iz okolnih mjesta moraju da traže privatni smještaj.

Mladi OSI/OSH u Beranama ne mogu da se uključe u redovan vaspitno-obrazovni proces i jedino u OŠ „Vuk Karadžić“ postoji odjeljenje sa stručnom zastupljenošću rada za ovu ciljnu grupu. U planu je izgradnja ustanove za lica ometena u razvoju ali za sada ne postoji specijalna obrazovna ustanova za tu namjenu.

U svim školama su formirani savjeti roditelja i zajednice učenika ali još uvijek nisu zaživjeli na pravi način i imaju, uglavnom, samo formalni okvir.

Pored toga, obrazovna mobilnost, kao i mobilnost generalno, nisu na zadovoljavajućem nivou jer su uslovljene lošim materijalnim uslovima. Kada se i realizuju ekskurzije, one se rijetko organizuju sa primarnim obrazovnim ciljem, već više sa komercijalnim i turističkim sadržajima.

• Programski problemi

Reforma obrazovanja trenutno obuhvata niže razrede u svim školama, dok viši razredi još uvijek rade po starim obrazovnim programima koji u potpunosti ne razvijaju individualne sklonosti učenika, a zahtijevaju znanje obimnog i opterećujućeg sadržaja. Pored nedovoljnog broja računarskih kabineta u školama, malo je i nastavnika koji koriste sva dostignuća moderne tehnologije.

Kako obrazovni program predviđa i

brojne vannastavne aktivnosti, treba ih češće realizovati a u isto vrijeme obogatiti ih novim, modernijim sadržajima, kako bi zadovoljili potrebe mladih ljudi.

Mladi u Beranama nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u različite vidove profesionalnog usavršavanja, kao što su: dobijanje stipendija, studijska putovanja, razmjena učenika i studenata, fondovi za talente i slično. Opština Berane ima fond namijenjen za stipendiranje „Lučonoša“ i najboljih studenata, ali to nije dovoljno ni adekvatno broju talentovanih i natprosječnih učenika i studenata u Beranama.

Obrazovanje romske populacije u Beranama je zastupljeno jedino u OŠ „Radomir Mitrović“ kao dio projekta koji se realizuje u okviru aktivnosti nevladine organizacije „Djeca - Enfants“.

Neformalno obrazovanje

Pod neformalnim obrazovanjem (NFO) se uglavnom podrazumijevaju „organizovane i planirane obrazovne aktivnosti koje podstiču individualno i društveno učenje, sticanje raznih znanja i vještina, razvoj stavova i vrijednosti, koje se dešavaju van sistema formalnog obrazovanja, ali su mu komplementarne.“⁴

Ova vrsta obrazovanja prilagođena je stvarnim potrebama i željama mladih, a putem interaktivne metode, onoga koji želi da ga koristi stavlja u centar obrazovnog procesa. Sprovode ga

⁴ NPAM, str. 11, oktobar 2006. – o Danu dijaloga, u organizaciji NVO Forum Syd Balkans i NVO Hajde da..., Beograd, april 2006.

različite institucije, organizacije, klubovi, grupe, kroz različite oblike kao što su seminari, treninzi, radionice. Ovakvim obrazovanjem u Crnoj Gori, kao i u okruženju, bave se uglavnom nevladine organizacije, a u Beranama se povremeno realizuju određeni programi koji nisu previše brojni i ne okupljaju veliki broj mladih ljudi.

Pored toga u gradu ne postoji posebno tijelo koje bi evidentiralo i evaluiralo takve programe, a nijedna institucija nije zadužena za pružanje logističke podrške ovim aktivnostima.

Informalno obrazovanje

Mladi u Beranama, kao i u Crnoj Gori, u prilici su da „svakodnevno stižu obrazovanje informalnim putem i da se permanentno samoobrazuju, usavršavajući i stičući znanja, vještine, stavove i vrijednosti putem porodice, na radu, u grupi vršnjaka, preko masovnih medija, udruženja, knjiga, Interneta i slično. Evidentno je da ovaj vid obrazovanja nije dovoljno istražen i ne pridaje mu se dovoljno pažnje.

Formalno, neformalno i informalno obrazovanje zajedno čine učenje sveobuhvatnim, i stoga su neodvojive komponente cjeloživotnog učenja“⁵

Sugestije mladih Berana vezane za oblast obrazovanja

- U oblasti obrazovanja najveća potreba mladih Berana jeste ona za neformalnim obrazovanjem i to na najrazličitije teme koje ih zanimaju kako bi bili dobro informisani; mladi se zalažu za što bržu reformu školstva; apeluju da se kod učenika poboljša motivisanost za

⁵ NPAM, str. 12, okt. 2006. god.

učenje kao i radna disciplina; povećava broj izbornih predmeta; kontroliše kvalitet nastave; apeluju da se poštuju prava učenika i profesora, kao i što prije eliminišu sve negativne pojave u slučaju kršenja tih prava.

Zapošljavanje

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore - Biro rada Berane, početkom septembra 2007. godine, nalazilo se 1860 nezaposlenih lica. Od navedenog broja, mladih je 590, i to u rasponu od 15-30 godina starosti. Mladih sa invaliditetom, uzrasta od 15-30 godina starosti - ima 13.

U posljednje tri godine došlo je do smanjenja učešća mladih u ukupnom broju nezaposlenih u Beranama. Na smanjenje nezaposlenosti, u većoj ili manjoj mjeri, uticalo je prije svega:

- povećanje tražnje iz oblasti trgovine, ugostiteljstva i turizma za zanimanjima III i IV stepena stručne spreme (u ukupnoj tražnji učestvuje sa oko 50%), tim prije što se u ovim djelatnostima pretežno zapošljavaju mladi.

- veći rast zapošljavanja na određeno vrijeme u odnosu na neodređeno vrijeme. Mladi kao populacija češće prihvataju zapošljavanje na određeno vrijeme.

Međutim, zbog lakšeg, bržeg i većeg zapošljavanja mladih, smanjuje se njihovo učešće u strukturi ponude, dok se starija nezaposlena lica sve teže zapošljavaju, duže čekaju na zaposlenje što pogoršava i ukupan kvalitet ponude radne snage.

Što se tiče učešća maloljetnih lica (lica od 15-18 godina starosti), njih je

14 na evidenciji Biroa rada Berane. Malo učešće ove grupe je iz razloga što se najveći broj nalazi u školskom (obrazovnom) sistemu.

Aktivna politika zapošljavanja

Kada govorimo o programima aktivne politike zapošljavanja, treba naglasiti da je Zavod za zapošljavanje Crne Gore (ZZZ CG) sa tom politikom i primjenom odgovarajućih mjera i programa započeo 2003. godine. To je uslovalo najveće smanjenje nezaposlenosti posljednjih godina kao i početak mijenjanja svijesti nezaposlenih po pitanju zaposlenja. Sloganom “Pokreni se “ ZZZ CG je jasno stavio do znanja da je za pronalaženje zaposlenja potrebno aktivno učešće nezaposlene osobe, a ne samo Zavoda. Zavod naime čini sve što je u njegovoj moći ali nezaposlene osobe treba da shvate da su presudni njihov trud i želja da promijene svoj status. Promjene u društvu su veoma dinamične i ukoliko se želi biti aktivan, mora se odgovoriti zahtjevima društva. Ti zahtjevi se prije svega odnose na permanentno ulaganje u ljudski kapital koji je prepoznat kao ključni faktor ekonomskog razvoja.

- Samozapošljavanje

Zavod je do sada realizovao veliki broj mjera aktivne politike zapošljavanja među kojima se posebno ističu samozapošljavanje, zapošljavanje pripravnika, javni radovi, prekvalifikacije, dokvalifikacije i drugo, čime je značajno smanjen broj nezaposlenih. Tome je doprinijela sama struktura Zavoda kao modernizovane i transformisane ustanove sa kadrom osposobljenim za realizaciju tog posla.

Posredstvom ZZZ CG, od februara 1999. godine realizuje se Program samozapošljavanja koji je imao za cilj kontinuirano zapošljavanje i stimulisano preduzetništva u Crnoj Gori. U periodu od 1999-2006. godine u Beranama je odobreno 715 kredita. Međutim, u ovom programu mladi učestvuju kao zaposlena lica, a samo mali procenat kao nosioci kredita. Taj procenat je nizak zbog kreditnog uslova posjedovanja imovine koja se daje pod fiduciju i zbog obaveze obezbjeđivanja žiranata, tj. uslova koji mladi ljudi u Beranama teško mogu da ispune.

Broj nezaposlenih u Beranama, posebno mladih, godinama je u padu. Razlikuju se dvije grupe nezaposlenih: u jednoj su mladi koji teško pronalaze zaposlenje, a u drugoj oni koji se lakše zapošljavaju zahvaljujući tome što uz pomoć određenih programa, mogu relativno brzo da se osposobe za zanimanja koja tržište traži, pa imaju veću prohodnost.

- Dokvalifikacija i prekvalifikacija

Među mnogobrojnim programima koje realizuje ZZZ CG u cilju prilagodavnja radne snage, posebno se izdvajaju programi obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije. Ovim programima se nezaposlenim licima za čijim kvalifikacijama ne postoji tražnja, nudi mogućnost obuke i dobijanja kvalifikacija koje su na tržištu prohodne. Zavod takođe nudi i mogućnost dokvalifikacije onim licima za čijom kvalifikacijom postoji tražnja ali njihova znanja i sposobnosti nisu na odgovarajućem nivou.

- Sezonsko zapošljavanje

Programi obuke su posebno važni i daju

veoma zapažene rezultate u sezonskom zapošljavanju koje pruža mogućnost zapošljavanja na određeno vrijeme. To je veoma značajno jer svako radno iskustvo pruža nova znanja i vještine koje pomažu u pronalaženju dugoročnog zaposlenja. U Zavodu se, u kontinuitetu, sprovode obuke iz oblasti hotelijerstva i ugostiteljstva kojima se omogućava sticanje znanja iz ovih oblasti i brže zapošljavanje.

Prilikom rada sa srednjoškolskom populacijom, posebno je uočeno da su zainteresovani za sezonski rad tokom ljeta na primorju. Međutim, pomoć ZZZ CG je moguća samo u oblasti informisanja o slobodnim radnim mjestima - ovi mladi ljudi, naime, još uvijek nisu na evidenciji nezaposlenih i još uvijek su dio obrazovnog sistema.

Što se tiče realizacije programa zapošljavanja pripravnika, praksa je pokazala da se u toku jedne godine zaposli veliki broj mladih sa različitim stepenom stručne spreme.

Problemi u zapošljavanju mladih

Usljed globalnih kretanja i perioda tranzicije u kojem se nalazi naša zemlja, javili su se sljedeći problemi u zapošljavanju mladih: poremećen sistem vrijednosti (u prethodnom periodu se sa relativno malim trudom ostvarivala veća zarada), nemotivisanost za rad zbog niskih plata, nedovoljna zaštita radnika, posebno mladih, nedovoljna saradnja nadležnih državnih institucija i lokalne uprave u rješavanju problema nezaposlenosti, "odliv mozgova", nezainteresovanost za zanimanja iz oblasti koje predstavljaju pravce strateškog razvoja Berana: poljoprivrede, drvoprerade, turizma.

Sugestije mladih Berana vezane za oblast zapošljavanja

U oblasti zapošljavanja najizraženija potreba mladih Berana jeste ona za novim radnim mjestima. Mladi predlažu i da se u zajednici organizuje volonterski rad koji bi im omogućio bržu socijalizaciju (i simbolične naknade); ako je moguće, pronađe način za organizaciju sezonskog zapošljavanja za srednjoškolce po uzoru na primjere iz okruženja; organizuje omladinska berza rada; organizuje rad centra ili narodnog univerziteta za zanate; organizuje dodatno neformalno obrazovanje o mogućnostima zapošljavanja ali i o budućem zanimanju i mogućnostima usavršavanja; apeluju da se za odgovorna i važna zanimanja u gradu, ukoliko je moguće, organizuju kontinuirane obuke kako bi se smanjio broj nedovoljno kvalifikovanih i onih koji nedovoljno profesionalno obavljaju svoj posao.

ZDRAVLJE

Princip da mladi u Crnoj Gori nemaju naviku preventivnog korišćenja zdravstvenog servisa odnosi se i na opštinu Berane. U ovoj opštini sistem primarne zdravstvene zaštite obuhvata Dom zdravlja u okviru kojeg se nalazi Centar za reproduktivno zdravlje i Dispanzer za mentalno zdravlje kao i jedna zdravstvena stanica i 11 zdravstvenih punktova. Takođe, na raspolaganju su i kapaciteti Opšte bolnice koja pripada sistemu sekundarne zdravstvene zaštite.

Reproduktivno zdravlje

Reproduktivno zdravlje podrazumijeva da osoba ima pravo da bude informisana

i ima pristup sigurnim, efikasnim i cijenom dostupnim metodama planiranja porodice. Prema podacima ankete sprovedene od strane osoblja Centra za reproduktivno zdravlje među srednjoškolskom omladinom, samo 20% mladih je upoznato sa metodama planiranja porodice. Oko 25% mladih je djelimično informisano o polno prenosivim bolestima, 19% je čulo za jednu vrstu kontraceptivnih sredstava (kondom), a samo 8% je upoznato sa drugim kontraceptivnim sredstvima.

Posjete Centru za reproduktivno zdravlje su rijetke i odnose se isključivo na konkretne probleme. Populacija je dominantno heteroseksualna sa velikom vjerovatnoćom prikrivene homoseksualnosti.

Podaci o broju maloljetničkih trudnoća su nepotpuni i nepouzdati. Takođe nema adekvatnih podataka o broju HIV pozitivnih pacijenata. Poseban problem u Centru za reproduktivno zdravlje imaju u radu sa Romima, kako zbog njihove nepristupačnosti tako i zbog nedovoljno edukovanog kadra za rad sa vulnerabilnim grupama.

Pušenje

Pušenje spada u bolesti zavisnosti i to zato što stvara psihičku i fizičku zavisnost i ima tendenciju stalnog povećanja doze. Pri prestanku pušenja nastaje prava apstinencijalna kriza. Svjetske laboratorije navode da u cigareti postoji 4000 štetnih sastojaka od čega je 50 kancerogenih i kokancerogenih.

Pušenje kao problem postoji i u našoj opštini, mada ne postoje podaci o istom kao o bolesti zavisnosti. Dispanzer za

mentalno zdravlje u Beranama nema pušenje registrovano kao postojeće oboljenje, niti ima pacijenata na programu liječenja. Istraživanja na ovu temu nisu rađena - po proizvoljnoj procjeni, procenat pušača, muškaraca i žena, raste svakodnevno, a povećava se u korist žena.

Na osnovu nekoliko istraživanja o pušačkim navikama kod mladih stanovnika Crne Gore, (NPAM) primjećeno je da postoji izražena tendencija rasta broja pušača među mladima, a većina njih tu naviku formira još u školskom dobu. Podaci govore da je među srednjoškolcima više od polovine eksperimentisalo sa pušenjem a da je više od 20% stalnih pušača.

Stupanjem na snagu Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda (2004), u Crnoj Gori je zabranjena prodaja duvanskih proizvoda maloljetnim licima, reklamiranje duvanskih proizvoda u medijima, prodaja duvanskih proizvoda na mjestima u blizini škola i zdravstvenih ustanova, kao i niz drugih odredbi kojima se štiti zdravlje mladih kao jedne od vulnerabilnih kategorija stanovništva.

Alkoholizam

Alkoholizam kao bolest zavisnosti ima izuzetnu tendenciju rasta kako kod muškaraca tako i kod žena. Takođe se i granica početka konzumiranja alkohola značajno pomjerila ka mlađoj populaciji. U Dispanzeru za mentalno zdravlje nema tačnih podataka o broju zavisnika ili korisnika alkohola.

Prema raspoloživim podacima, 55% mladih u Crnoj Gori, starosti od 15 do

30 godina, konzumira alkohol stalno ili povremeno. Zabrinjavajuće je što 4,3% mladih, starosti od 12 do 18 godina života, već pokazuje znakove zavisnosti od alkohola.

Narkomanija

U Dispanzeru za mentalno zdravlje u Beranama registrovano je 30 korisnika droga. Među njima je najveći broj heroinomana koji ušmrkavaju drogu, a registrovan je i 1 intravenski narkoman. Uslovi rada sa zavisnicima su izuzetno loši, a veoma je mali broj edukovanog osoblja. Terapijski pristup je dominantno medikamentozni, a zatim psihoterapijski. Uglavnom se sprovodi individualna psihoterapija koja dodatno otežava rad. Takođe ja nemoguće sprovoditi stacionarnog liječenja, čak ni u obliku dnevne bolnice.

Prevažadni ciljevi akcionog plana za borbu protiv narkomanije iz 2003 godine su zaštita mladih od upotrebe i posljedica upotrebe droga, jačanje svijesti zajednice o problemu i posljedicama narkomanije, zaštita od asocijalnog i kriminalnog ponašanja vezanih za upotrebu droge kao i podrška pojedincima koji imaju problem zbog upotrebe droga da prihvate zdrave stilove života i smanje rizike po zdravlje.

Mentalno zdravlje

Iskustvo zaposlenih u dispanzeru za mentalno zdravlje govori da su pojave psiholoških i psihosocijalnih problema u adolescenciji, u izuzetnom porastu, a naročito u prethodnoj deceniji. Smatra se da su uzroci različiti socioloski faktori: ratovi, veliki broj izbjeglica, hronični stres i nasilje. Takođe, i u ovoj oblasti

veliki problem predstavlja nedostatak kvalifikovanog osoblja i neadekvatnost radnih prostorija.

Podaci o broju samoubistava na teritoriji opštine Berane za period 2002-2006 godine, govore da ih je počinjeno pet. Više je muškaraca koji su počinili suicid od žena, a procentualno nema razlike između urbane i ruralne sredine, kao mjesta gdje su samoubistva izvršena.

Ishrana

Poremećaji ishrane kao pojedinačni ili prateći problemi u dobu adolescencije su evidentni. Prema iskustvu ljekara školskog dispanzera DZ Berane, gojaznost je na prvom mjestu po učestalosti, a liječenje se sprovodi dispanzerski, u obliku savjeta o pravilnoj ishrani. Anoreksija je problem koji se javlja sporadično osim ako se ne radi o pripadnicima socijalno ugroženih kategorija (Romi ili izbjeglice) kod kojih se savjeti o pravilnoj ishrani ne mogu adekvatno sprovoditi.

Nasilje

Posljedice nasilja ugrožavaju zdravlje i život pojedinca, njegovu reproduktivnu i ekonomsku moć. Zbog nedostatka podataka o prisustvu pojedinih oblika nasilja, nesenzibilnosti javnosti i institucija za ovaj problem, ili tradicionalnog tretiranja nekih oblika nasilja kao privatnog ili unutrašnjeg problema pojedinca ili porodice, nasilje je bilo u potpunosti zanemareno. Poseban problem predstavlja nasilje nad ženama, djecom i omladinom.

Podaci Uprave policije govore da je u Beranama, u periodu 2002-2006 godine, izvršeno 24 krivična djela nasilja u

porodici. Izvršioci su starosti od 19 do 26 godina sa dominacijom muškog pola od 99%, i urbane nad ruralnom sredinom 87,5% / 12,5%.

Teško je procijeniti obim problema nasilja kao zdravstvenog problema. Ne postoje podaci o povredama i simptomima hroničnog stresa, o nasilju u vaspitno obrazovnim ustanovama itd.

Blagovremena identifikacija i evidencija problema je osnovni uslov za planiranje preventivnih i interventnih mjera za rizične grupe.

Zaključak

Neophodno je formirati Kancelariju za prevenciju rizičnih ponašanja po uzoru na već formirane u Podgorici, Kotoru i Nikšiću. Kancelarija bi imala informativno-edukativnu funkciju čime bi se podmirile potrebe mladih Berana da saznaju više o bolestima zavisnosti (narkomaniji, alkoholizmu i pušenju), reproduktivnom zdravlju, ishrani, mentalnom zdravlju, nasilju i dr. Važno je napomenuti da bi sredstva za otvaranje kancelarije mogla da se nabave iz državnih fondova za tu namjenu.

Sugestije mladih Berana vezane za oblast zdravlja

U oblasti zdravlja najizraženija potreba mladih Berana jeste ona za neformalnom edukacijom u cilju prevencije rizičnih ponašanja. Oni takođe predlažu uvođenje redovnih sistematskih pregleda u školama; insistiraju na kvalitetnijoj zdravstvenoj zaštiti za mlade; zalažu se za poboljšanje statusa ljekara ali i regulisanje njihovog podijeljenog angažmana u privatnoj i društvenoj zdravstvenoj službi.

UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA

Mladi od 15 do 29 godina čine više od četvrtine ukupnog broja stanovnika Berana. Prema popisu stanovništva iz 2003. bilo ih je 19,12% ali kako podaci iz biračkog spiska sa lokalnih izbora 2006. govore da je biračko pravo (birači mlađi od 30 godina) steklo čak 26,35%, možemo pretpostaviti da je ukupan broj populacije mladih o kojoj mi govorimo još veći. Biračko pravo se, naime, ostvaruje sa navršenih 18 a dokument tretira mlade uzrasta 15 – 30 godina starosti, tj. i mlade od 18.

Dakle, mladi bi srazmjerno svojoj brojnosti trebalo da predstavljaju, ako ne najznačajniju, onda jednu od osnovnih poluga u kreiranju ukupne društvene realnosti u opštini Berane. Poseban uticaj mladi bi trebalo da imaju u oblastima koje se tiču njih samih, s obzirom na to da su oni ti koji treba da kreiraju sopstvenu budućnost.

Nažalost, u Beranama, situacija nije ni blizu one kakva bi ona prirodno trebala da bude. Više je razloga:

- mladi nijesu dovoljno informisani o tome kako mogu aktivnije da se uključe u život društva;
- mladi nijesu dovoljno motivisani da se aktivno uključe u život društva;
- mladi nijesu dovoljno organizovani i nemaju dovoljno povjerenja u društveno-političke institucije;
- i na kraju, nažalost i od najvećeg značaja - izgleda da društvo nema dovoljno povjerenja u mlade ljude.

Jaz generacija

Dijelom zbog nevjerice da mogu bilo šta promijeniti, a dijelom zbog neinformisanosti o ovoj temi ali i zbog sporih procedura uključivanja i prihvatanja mladih kao ravnopravnih učesnika u životu društva, mladi ljudi su često nemotivisani da se aktivnije uključe u društvene procese. Pristup životnim pitanjima i problemima se značajno razlikuje među generacijama, a nosioci moći, koji su obično u zrelijim godinama, teško razumiju potrebe mladih i u skladu sa tim, nemaju povjerenje u mlade ljude. Generacijski jaz stvara osjećaj nepovjerenja i nerazumijevanja između odraslih i mladih i reflektuje se na institucije vlasti i ostale donosioce odluka, koji ne uključuju mlade ljude u te procese.

Ovu tezu najbolje oslikava podatak da su u Skupštini opštine Berane samo dva odbornika starosne dobi do 30 godina, dok u ostalim organima u kojima se donose odluke kao i u rukovodećim mjestima u organima lokalne uprave, nema mladih od 35 godina. Opština Berane ima 31 mjesnu zajednicu i samo je u MZ Stari Grad predsjednik Savjeta mjesne zajednice mladi od 35 god.

Sve političke partije zastupljene u Skupštini opštine Berane imaju svoj podmladak ali nijedna od tih organizacija mladih nije u proteklom periodu uspjela da se značajnije izbori za procentualnu zastupljenost u organima svojih partija. Mladi su u partijama uglavnom tu da bi u predizbornim kampanjama realizovali određene aktivnosti ali nakon, i između izbora, mladi ne uspijevaju da uzmu značajnije učešće u organima gdje se donose odluke, odnosno, da se pozicioniraju na mjestima odlučivanja.

Kako mladi kroz djelovanje u političkim partijama nisu uspjeli značajnije da ostvare svoje interese, u posljednjih nekoliko godina je došlo do formiranja desetak nevladinih organizacija uz pomoć kojih oni pokušavaju da mijenjaju društvenu sliku Berana. Međutim, nijedna od tih organizacija do sada nije uspjela da dovoljno razvije svoje kapacitete kako bi u tome značajnije uspjela.

Pravo na građansko učešće

Građani sa područja određene opštine imaju pravo da sa organima lokalne samouprave, u granicama utvrđenim zakonom, uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima na osnovu sopstvene odgovornosti. Opštine su obavezne da stvaraju uslove, podstiču i pomažu učešće stanovništva u ostvarivanju njihovih prava, obezbjeđivanjem utvrđenih mehanizama. Građani putem tih mehanizama učestvuju u donošenju odluka koje se njih tiču a u cilju zadovoljavanja različitih kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih, informativnih, potreba iz oblasti rada i zapošljavanja itd. U tom cilju Skupština opštine Berane usvojila je sve potrebne odluke i stvorila sve zakonom propisane pretpostavke za učešće stanovništva u vršenju opštinskih javnih poslova. Poslovníkom o radu Skupštine predviđen je "institut prazne stolice" za predstavnika NVO koji može da učestvuje u radu skupštine, usvojena je Deklaracija o saradnji organa lokalne samouprave i NVO, donesene su Odluka o raspodjeli sredstava lokalnim NVO i Odluka o učešću stanovništva u vršenju poslova lokalne samouprave, kao i niz drugih, koje omogućavaju predstavnicima NVO i građanima da

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

značajnije utiču na rad organa lokalne samouprave. Međutim, nijedan od nabrojanih mehanizama učešća građana i NVO nije do sada značajnije korišćen, a ti mehanizmi nijesu nijednom do sada upotrebljeni od strane neke formalne i neformalne grupe mladih.

I pored neprestanih reorganizacija, opština Berane nije razvila instituciju nadležnu za mlade, odnosno tijelo lokalne samouprave sa odgovarajućim stepenom ovlaštenja i odgovarajućom finansijskom, organizacijskom i kadrovskom podrškom za aktivnije uključivanje mladih u društveni i politički život.

Aktivizam na djelu

U Beranama postoji dvadesetak organizacija koje se na direktan ili indirektan način bave pitanjima mladih. Neke od njih su formalne – nevladine organizacije, neke su neformalne - učeničke organizacije, a od skora postoje i studentske organizacije.

Zajednički problem svih ovih organizacija jeste njihova održivost. Uslijed nedostatka institucionalnog i finansijskog kapaciteta, funkcionisanje organizacije se često završava nakon povlačenja osnivača tih organizacija i/ili nakon završetka projekta za koji su bila obezbjeđena finansijska sredstva. Istovremeno, dio mladih iz ovih organizacija, nakon završetka srednje škole ili fakulteta, najčešće odlazi iz organizacije što dodatno otežava njihovo funkcionisanje.

U svim srednjim školama u Beranama postoje savjeti mladih tih škola. U dosadašnjim aktivnostima najviše se istakao Savjet mladih beranske

gimnazije, koji je vodio nekoliko značajnih akcija koje su dovele do određene društvene promjene i koje mogu svakako poslužiti kao primjer aktivizma mladih. Najznačajnija akcija, bila je akcija „Hoćemo više!“ kojom su gimnazijalci pokrenuli aktivnosti na otvaranju Više medicinske škole u Beranama. Ta akcija je pokrenula ideju o otvaranju tog visokoškolskog studija, koja je kasnije prihvaćena od strane Savjeta mladih DPS-a, koji je zatim uz svesrdnu pomoć lokalnih u republičkih medija uspio da obezbijedi podršku ostalih podmladaka lokalnih partija, što je konačno dovelo do realizacije te ideje. Ta ideja je kasnije pokrenula i druge inicijative pa danas u Beranama postoje i Učiteljski fakultet i Studije primijenjenog računarstva.

Na primjeru otvaranja studijskih programa, na najbolji način je pokazano kolika je moć mladih da mijenjaju okruženje. A aktivizam se prepoznaje kao pozitivna aktivnost individue ili grupe koja je usmjerena zajedničkom cilju i utiče na širi proces društvene promjene u cilju stvaranja boljeg društva, mira, jednakosti i pravde.

Uloga civilnog društva, uključujući i inicijative mladih, presudna je za razvoj i razradu alata i mehanizama koji vode promjenama u društvu, što znači da mladi ljudi mogu biti osnaženi za poboljšanje vlastitih životnih uslova, samo-edukaciju, edukaciju drugih i konačno reformu i transformaciju sistema u kojem žive. Aktivizam mladih u zajednici osnažuje mlade ljude da postanu građani koji su svjesni svoje odgovornosti, snage i moći da utiču na društvo čiji su dio.

Nedovoljno učešće mladih

Generalni zaključak je da mladi, iako brojna populacija, ne uspijevaju da značajnije kreiraju ukupni društveni život u opštini Berane. Razloge treba tražiti u nekvalitetnom informisanju mladih o vrijednostima civilnog društva, nedovoljno razvijenim kapacitetima organizacija mladih i organizacija za mlade i neizgrađenim institucijama organa lokalne samouprave koji bi pružili podršku mladima.

Prijedlog rješenja

Omladinska politika na lokalnom nivou koja će zacrtati osnovne smjernice za prevazilaženje postojećih problema mladih ljudi u Beranama, mora da ima mehanizme za njeno sprovođenje. Briga za mlade mora najprije da postane institucionalizovana.

Rješenje zato predstavlja uspostavljanje pozicije Referenta za pitanja mladih i omladinski rad (ili Referenta za mlade i omladinski rad) u sistemu lokalne samouprave.

Ovaj službenik za mlade bi koordinirao i nadgledao sprovođenje LPAM-a, omogućavao veće prisustvo mladih u procesima odlučivanja o stvarima koje se njih tiču, informisao i edukovao mlade o načinima i mehanizmima njihovog učešća, prikupljao informacije o omladinskoj politici u zemlji i regionu, programima koji se nude vezano za omladinski rad i volonterizam, programima kulturne, obrazovne i turističke mobilnosti, programima dačkih i studentskih razmjena itd.

Isključivo zahvaljujući njegovoj sposobnosti da putem pisanja prijedloga

projekata pronađe sredstva ali i korisne ideje, suštinski zavisi i svrha njegovog radnog mjesta tj. njegovog rada. I ova pozicija, kao i mnoge druge u savremenom poslovnom svijetu, zahtjevaju od svojih nosilaca da posjeduju menadžerske sposobnosti kao i mnoga druga dodatna znanja i vještine: u ovom slučaju, znanja o vrijednostima civilnog društva i demokratskim tekovinama kao što je učešće građana u procesima odlučivanja. U perspektivi, ova pozicija može dovesti do formiranja Službe za mlade sa više zaposlenih.

LJUDSKA PRAVA

Zbog svoje kompleksnosti, tema ljudskih prava može se vezati za svaku od devet oblasti koje tretira Lokalni plan akcije za mlade (LPAM). Činjenica da je sistem ljudskih prava izdvojen u posebnu cjelinu u ovom dokumentu, a po uzoru na Nacionalni plan akcije za mlade, govori o tome da se na taj način ukazuje na njegov značaj i mjesto u društvu. No, analizu stanja u oblasti ljudskih prava u Beranama, nije moguće obraditi na jednostavan i efikasan način iz razloga što ne postoje pokazatelji na osnovu kojih se to može uraditi.

I opšta slika o stanju u ovoj oblasti u Crnoj Gori koja je prezentovana u nacionalnoj strategiji za mlade, kreirana je na osnovu malog broja analiza ili istraživanja. Veliki broj indikatora stanja izveden je na osnovu subjektivnih ocjena ali to ne umanjuje njihovu vrijednost jer su ljudska prava upravo zasnovana na individualizmu i slobodi pojedinca.

Ključni principi važni za regulisanje stanja u ovoj oblasti jesu:

- Nedjeljivost i međuzavisnost ljudskih

prava

- Odgovornost donosilaca odluka
- Proaktivni pristup u odbrani i zaštiti ljudskih prava
- Participacija u sistemu donošenja odluka
- Ne-diskriminacija
- Jednakost u pristupu resursima
- Demokratija, pravna država, vladavina prava

Ozbiljan pristup ovoj oblasti polazi od činjenice da odgovornost za poštovanje, promociju i zaštitu ljudskih prava, prvenstveno snosi država. U institucionalnom smislu postoji nesumnjiva obaveza i odgovornost parlamenta, pravosudnog sistema u cjelini, i naročito organa izvršne vlasti.

“Postoji i čitav niz institucija koje mogu i ne moraju biti pod okriljem države ali čija misija traži odgovoran pristup ljudskim pravima. Tu se prvenstveno misli na Kancelariju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, posebna savjetodavna tijela pri državnim organima, institucije obrazovanja na svim nivoima, nezavisne regulatorne agencije, medije i, konačno, različite vjerske institucije. Postoje i brojne druge institucije kulture, političke partije, nevladine organizacije, naučno-istraživačke organizacije itd. koje svojim djelovanjem i te kako mogu uticati na izgradnju profila ličnosti mladih, naročito onih mlađeg uzrasta.

Nedostatak institucija civilnog sektora ne umanjuje niti oslobađa od odgovornosti državne organe. Naprotiv, država je ta koja treba da kreira ambijent u kojem će se stvoriti uslov i za razvoj civilnog sektora, zato što on, po svojoj prirodi, nosi ne samo kritiku vlasti, već i značajan broj zdravih ideja i inicijativa

sa ciljem da bude partner u razvoju društva. Zato je jedan od primarnih zadataka civilnog sektora, ma koliko on bio prisutan, da blagovremeno razvije kritički odnos mladih prema negativnim pojavama u društvu čiji je najekstremniji vid stalno prisutno kršenje ljudskih prava.”⁶

Zato bi trebalo podržati organizacije koje se u oblasti ljudskih prava bave obrazovanjem, podizanjem svijesti i zastupanjem, kao i one koje djeluju unutar pojedinih društvenih i socijalnih kategorija i bave se zaštitom pojedinih vulnerabilnih grupa (osobe sa invaliditetom, djeca, starije osobe), monitoringom pravosuđa i uprave, zaštitom manjinskih grupa, posebno populacije Roma, zatim političkom participacijom i monitoringom izbornih procesa, medijima, sistemom bezbjednosti itd.

Ono što karakteriše današnju svijest u Crnoj Gori i što spriječava pravilno razumijevanje oblasti ljudskih prava jeste:

- nedostatak kulture ljudskih prava,
- nedostatak tradicije građanskog društva u Crnoj Gori,
- pasivan odnos prema preuzimanju obaveza i indiferentnost prema stanju zavisnosti,
- umanjen spektar prava na izbor kao posljedica ekonomskih i socijalnih ograničenja,
- nedostatak sredstava za implementaciju programa podizanja svijesti.

Sa druge strane, korist koju mladi imaju od obrazovanja o ljudskim pravima nije

.....
6 NPAM, Analiza situacije u oblasti ljudskih prava, oktobar 2006. str. 30 i 31

samo saznanje ko su nosioci obaveza u oblasti ljudskih prava, već i koji su principi funkcionisanja unutar njihove strukture. Time se na direktan način vrši priprema za demokratsko učešće u životu društva i odlučivanju o pitanjima koja se tiču njih samih. Sadašnja generacija mladih, koja zahvaljujući globalnom razvoju komunikacija i brzom protoku informacija, ima priliku da spozna iskustva iz svijeta, može isto tako brzo i relativno lako doći do uporednih iskustava i slike o sopstvenom položaju u državi. Time će jasno prepoznati i odnos države prema sebi i istovremeno izgraditi stavove i odnos prema istoj toj državi.

I Berane, kao i Crnu Goru generalno, karakteriše nizak nivo znanja iz ove oblasti te nizak nivo građanske svijesti o potrebi preuzimanja obaveza i odgovornosti da se uočeni problemi prevaziđu. Zato je potrebna sveobuhvatna akcija edukacije iz ove oblasti ne samo mladih nego i šireg kruga građanstva.

Od pozitivnih primjera izdvajaju se oni koji su rezultat napora države da preko svojih institucija i agencija sprovedi Ustavom ili međunarodnim ugovorima preuzete obaveze. Takav je primjer uvođenja odjeljenja za romsku djecu u Beranama, kao odgovor na evropsku Dekadu Roma.

Potrebe mladih Berana vezane za oblast ljudskih prava

Kada su u pitanju prava osoba sa invaliditetom/hendikepom (OSI/OSH), može se reći da oni ta prava u najvećoj mjeri ne ostvaruju. Uprkos tome što postoji odluka lokalne samouprave da se ovim licima obezbijedi prilaz

svim objektima od javnog značaja radi ostvarenja svojih građanskih prava, OSI/OSH nemaju elementarne uslove fizičkog pristupa ovim zgradama uz pomoć kolica, pa čak i u slučajevima kada su prilazne kose rampe napravljene, jer su izgrađene nestručno i sa prevelikim nagibom.

Takođe, nemogućnost većine OSI/OSH da se samostalno kreću po gradu, bilo zato što su na trotoarima uglavnom parkirana vozila ili zato što nemaju adekvatna pomagala i pratnju, primorava ih da većinu vremena provode kod kuće.

“Onemogućiti nekome samostalno i slobodno kretanje i komuniciranje, znači isključiti ga iz svih društvenih tokova. Nije potrebno elaborirati šta to u psihološkom i materijalnom pogledu znači. Dovoljno je napomenuti da se kazne za najteža krivična djela baziraju upravo na ograničavanju slobode kretanja i slobode razmjene informacija.”⁷

Tek nakon ovoga bi mogli govoriti koliko su ovoj populaciji, zajedno sa svim ostalim mladim ljudima na području opštine, na primjer, ugrožena ekonomska prava ili bilo koja druga unutar oblasti kojima se ovaj dokument bavi, a to su prava mladih na kvalitetno obrazovanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, zaposlenje, kontinuirano i pravovremeno informisanje, kulturne, zabavne i sportske sadržaje. Najveći problem mladi vide u nezaposlenosti i nedostatku mogućnosti za obrazovanje.

Zato bi bilo potrebno omogućiti inicijative civilnog sektora ka osvješćivanju lokalne zajednice o

⁷ Prof. dr Emir Fejzić, „Osobe umanjnih tjelesnih sposobnosti i arhitektonske barijere“, Expeditio, Kotor 2007, str. 13

potrebama OSI/OSH, i to kroz njihovu realizaciju i podršku za rad udruženjima koja se bave ovom populacijom kakvo je npr. Udruženje paraplegičara Crne Gore iz Berana a koje nema potrebnu prostoriju za rad.

Podržati aktivizam mladih generalno, značilo bi podržati jednu od temeljnih ustavnih vrijednosti a to je sloboda udruživanja radi zaštite različitih interesa ili prava. Podržati mlade u javnom i društvenom angažmanu značilo bi i skloniti ih sa margine društvenih zbivanja gdje se sada nalaze. A konsultovati ih u vezi sadržaja ili odluka koje se njih tiču - jedino logično.

Sugestije mladih Berana vezane za oblast ljudskih prava

Govoreći o mladima Berana, kada je u pitanju oblast ljudskih prava, osim gore pomenutih potreba populacije OSI/OSH, kao i potreba mladih Berana – generalno na zaposlenje i obrazovanje, treba reći da većina anketiranih mladih vidi budući Centar za mlade kao mjesto gdje bi kontinuirano mogla da se realizuje edukacija iz oblasti ljudskih prava. Treba istaći još neka njihova zapažanja:

- “Generalno izostaje podrška starijih”
- “Stariji često kažu da mladi nemaju pravo na svoje mišljenje”
- “Brine porodično nasilje koje je u porastu”
- “Vjerska prava su ugrožena”
- “Govoriti o svojoj nacionalnoj pripadnosti je ili rizično ili neprijatno”
- “Nedovoljno je informisanje mladih o ljudskim pravima”
- “Ako nema uslova za normalan rad omladinskih organizacija, onda nema uslova ni da ja normalno živim”
- “Kako niko u gradu ne može da nam obezbijedi mali prostor za omladinski klub?”

- “Svi se žale na poremećen sistem vrijednosti i predrasude a niko neće da nam ponudi predavanja i radionice na tu temu”
- “Briga o mladima nije moj posao – briga o mladima je posao za odrasle”

KULTURA

“Kultura mladih se generalno odnosi na mlade ljude i njihove napore da se razlikuju od opšteg kulturnog konteksta njihove zajednice. To je koncept koji predstavlja raznolikost subkulturnih fenomena povezanih sa mladom populacijom kao društvenom grupom. To može biti u suprotnosti sa «normama» života odraslih i često se odražava specifičnim načinima promišljanja stvarnosti, stilovima oblačenja, muzičkim ukusom itd.

Subkultura mladih je otpočela polovinom XX vijeka tj. poslije II svjetskog rata u toku ekonomskih, političkih i obrazovnih promjena i bila je tipična karakteristika zapadne civilizacije. U sociologiji, antropologiji i kulturnim studijama, subkultura predstavlja skup ljudi sa posebno određenim ponašanjem i vjеровanjima koji ih razlikuju od «većinske kulture» čiji su dio. Subkultura može biti različita zbog godišta njenih pripadnika ili njihove rasne, etničke, klasne, polne razlike, kao i karakteristika koje određuju subkulturu različitom u estetskom, religioznom, političkom, seksualnom pogledu ili kombinacijom navedenih. Jednostavnije rečeno, subkulture su grupe pojedinaca koji se na raznovrsne načine (npr. upadljivo oblačenje i ponašanje), predstavljaju suprotno od mejnstrim trendova njihove kulture.”⁸

⁸ NPAM, Analiza situacije u oblasti kulture, oktobar 2006, str. 34

Kultura mladih je često i najvažniji elemenat izgradnje njihovog identiteta jer se mladi upravo kroz ovo područje afirmišu, komuniciraju sa drugima, grade svoj životni stil ali i preispituju tradicionalne kulturne obrasce stvarajući nove. Vrlo često, kultura mladih podrazumijeva alternativno i vaninstitucionalno kulturno stvaralaštvo mada je obično dio institucionalnog kulturnog i umjetničkog stvaranja.

U Crnoj Gori ne postoji specijalizovana institucija za promociju kulture mladih. Nerazvijene su komunikacije i inicijative na relaciji država – lokalna samouprava - nevladin sektor u organizovanju posebnih programa posvećenih kulturi mladih. To prouzrokuje neadekvatno finansiranje programa kulture mladih na državnom nivou, nivou lokalne samouprave i nevladinog sektora. Takođe, nedovoljno su razvijeni mehanizmi društvene afirmacije i promocije mladih talentovanih umjetnika. Ne postoji organizovana aktivnost za stvaranje adekvatne mreže koja bi povezivala i stvarala preduslove za saradnju mladih u realizaciji kulturno-umjetničkih projekata (web prezentacije, interaktivni forumi, kreativne radionice, itd.).

Kao i u gradovima širom Crne Gore, tako i u Beranama kultura mladih zauzima sporedno mjesto u društvenoj zajednici. Brojni faktori utiču na ovakvu situaciju:

- Finansijski problemi (loša ponuda adekvatnih kulturnih sadržaja za mlade, nedostatak kreativne inicijative mladih za projekte iz kulture)
- Infrastrukturni problemi (postojeći prostori su neadekvatni za realizaciju kulturnih projekata za mlade, broj

prostora za ovu namjenu je nedovoljan)

- Nedovoljna informisanost i edukacija mladih iz oblasti kulture (nedovoljna zainteresovanost mladih za kulturna dešavanja)

Mladi u Beranama su prinuđeni da potrebe iz oblasti kulture zadovolje kroz skromnu ponudu institucija kulture čiji su osnivač država ili opština, zatim amaterskih grupa, i na kraju, NVO čija je djelatnost kultura.

Kada su u pitanju beranske institucije kulture čiji je osnivač država ili lokalna samouprava, one su uglavnom objedinjene u gradski Centar za kulturu u okviru koga egzistiraju bioskop, biblioteka kao i amatersko pozorište. (Primjedbe mladih generalno se odnose na siromašnu ponudu bioskopskog i pozorišnog života.) Kao posebna ustanova funkcioniše Polimski muzej sa galerijom, u čijem je sklopu Spomen kuća Gavra Vukovića a takođe postoji i Dom kulture u Petnjici čiji status, nažalost, još uvijek nije definisan.

Nekoliko nevladinih organizacija koje su u dobroj mjeri uspjele da unaprijede kulturnu ponudu za mlade u Beranama jesu Kreativno umjetničko društvo Duga, KUD Kolo, KUD Bihor i Art centar. Za očekivati je stoga da lokalna samouprava izađe u susret potrebama ovih NVO kako bi se njihova ponuda obogatila.

Sugestije mladih Berana vezane za oblast kulture

U oblasti kulture, najizraženija potreba mladih Berana jeste uspostavljanje Centra za mlade koji mladi vide kao mogućnost za bogatiju ponudu kulturnih sadržaja njima namijenjenim. Mladi oblast kulture mladih definišu i kroz još

neke potrebe, prijedloge i razmišljanja:

- „Više kulturnih dešavanja može da bude značajan generator promjena“
- „Neophodna je nabavka koncertnog klavira“
- „Klub umjetnika je preko potreban“
- „Potrebno je renovirati pozorište i bioskop i omogućiti redovne programe“
- „Kultura je za mene više duhovna kategorija nego materijalna „
- „Trebalo bi afirmisati kulturu života“
- „Samo kulturnim sadržajima je moguće redukovati folk subkulturu“

SLOBODNO VRIJEME

U Crnoj Gori je evidentan nedostatak strukturisane i planske brige o načinu na koji mladi ljudi provode svoje slobodno vrijeme – u prilog tome jasno govore podaci dobijeni u procesu konsultacija sa mladima tokom izrade Nacionalnog plana akcije za mlade, kao i rezultati regionalnog istraživanja Forum Syd Balkans Projekta (današnji Forum Mladi i Neformalna edukacija), sprovedenog u regionu Balkana, 2002. godine.

„Kada je u pitanju oblast kreiranja slobodnog vremena mladih - vremena izvan obaveznih aktivnosti u okviru sistema formalnog obrazovanja koje mladi provode u porodici ili široj zajednici - dobijeni rezultati ukazuju na činjenicu da oko 31% mladih u Crnoj Gori „ima jako puno slobodnog vremena“, kao i da je oko 70% njih uglavnom zadovoljno načinom na koji ga provodi. Oko 30% ispitanih mladih ljudi izražava nezadovoljstvo organizacijom svog slobodnog vremena. Na osnovu analize kvaliteta i strukturisanosti aktivnosti kojima je ovo vrijeme ispunjeno, saznajemo da najveći dio slobodnog vremena (oko 49%) mladi provode sa vršnjacima, slušajući muziku (51.8%),

baveći se sportom (38.4%), pomažući roditeljima u kući (28.4%), ili kroz “noćni život” (13%). Stoga možemo zaključiti da mladi prilično pasivno i nestrukturisanom provode svoje slobodno vrijeme, ne prepoznajući ga kao prostor za moguću ličnu i socijalnu razvoj.

Značajan postotak mladih koji su učestvovali u prvom krugu konsultacija u toku izrade NPAM-a (46.5%), procijenio je da je bavljenje organizacijom slobodnog vremena mladih izuzetno bitno, i to u oblastima obogaćivanja slobodnih aktivnosti u školama (otvaranje internet klubova, rekonstrukcija sportskih terena, i sl.), kao i u široj zajednici, uključujući i prigradska naselja (osnivanje klubova za mlade, razvijanje programa koji podstiču učešće mladih u zajednici, obogaćivanje kulturnih i sportskih sadržaja, podrška razvoju mladih talenata, i sl.)

...Problem nedostatka strukturisanosti slobodnog vremena mladih je jedan od prioritarnih, pri čemu je ukazano i na “nedostatak adekvatnih programa i institucija/organizacija koje bi se njime bavile na stručan način”. Istovremeno, rezultati istraživanja upućuju i na nedostatak podrške organizacijama koje se bave organizovanom brigom o slobodnom vremenu od strane lokalne samouprave kao i viših instanci u Crnoj Gori. Ovim aktivnostima, inače, uglavnom se bave organizacije nevladinog sektora, rjeđe vjerske zajednice, ili tijela lokalne samouprave.

Vannastavne aktivnosti unutar obrazovnih institucija različitog nivoa ne nude dovoljno mogućnosti za razvoj interesovanja i kvalitetno osmišljavanje slobodnog vremena mladih, iako se program slobodnih aktivnosti utvrđuje godišnjim programom rada škole, i

nastavnici su dužni da, pored zakonom utvrđene norme časova za izvođenje teorijske nastave, dio preostalog radnog vremena (1 sat sedmično) posvete organizovanju kulturnih, sportskih, i drugih korisnih i humanih akcija u kojima sarađuju učenici. Međutim, činjenica je i da u školama i na fakultetima nema dovoljno zaposlenog i adekvatno obučenog kadra koji bi bio motivisan da kreira i implementira ovakvu vrstu programa. Broj i kvalitet vannastavnih aktivnosti je različit i varira od škole do škole, a slobodne aktivnosti se ostvaruju putem učeničkih organizacija, klubova, sekcija...“⁹

Ono što je zajedničko realnom stanju u oblastima i kulture i slobodnog vremena mladih, manifestuje se i kroz: nepostojanje višenamjenskih centara za mlade (prvenstveno na lokalnom nivou); nerazvijenu komunikaciju relevantnih državnih struktura/institucija i mladih ljudi u kreiranju i realizaciji aktivnosti – uz već pomenuto nedovoljno učešće mladih; istovremeno, evidentna je nedovoljna i neadekvatna finansijska podrška kulturnim i sadržajima za organizovanje strukturisanog slobodnog vremena. Takođe, jako je malo aktivnosti koje se organizuju van većih gradova, a objekti u kojima se izvode razni programi u oblasti kulture i sporta su najčešće nedostupni mladima sa invaliditetom/hendikepom.

Slobodno vrijeme i volonterizam

Rezultati regionalnog istraživanja NVO-a ADP Zid i partnerskih organizacija (“Volonterizam i javne institucije”, ADP Zid, Podgorica 2004.) ukazuju

⁹ NPAM; Analiza situacije u oblasti slobodnog vremena, oktobar 2006, str. 36

i na neprepoznavanje značaja volonterskih servisa u Crnoj Gori kao mogućeg prostora za aktivizam mladih i strukturisanje njihovog slobodnog vremena.

Razlozi ograničenog angažmana volontera leže i u “nedovoljnoj informisanosti o obimu i vrsti poslova koje volonteri mogu obavljati u okviru institucija, u lošem ekonomskom statusu samih institucija, kao i nepostojanju stimulativnog zakonodavstva koje bi institucionalno podržalo volonterizam u cijelini”. Nerazvijenost volonterskih servisa i neprepoznavanje njihovog značaja kao oblika “doživotnog učenja” i konstruktivnog strukturisanja slobodnog vremena mladih u Crnoj Gori smanjuje mogućnosti za uključivanje i doprinos mladih razvoju zajednice na demokratskim osnovama.

Slobodno vrijeme u Beranama

Iako u Beranama postoji nekoliko nevladinih organizacija (NVO) koje se bave mladima, stiže se utisak da mladi nedovoljno znaju o sadržajima koji im se tamo nude. Iz NVO navode da je razlog taj što nemaju dovoljno finansijskih sredstava da pokriju i taj problematični segment svoga rada a to je reklama.

Ukupan broj registrovanih NVO je 111, od kojih njih nekoliko radi sa mladima, a to su:

- Klub ljubitelja jezika AMI - odg. Dušica Ščekić – osnovana 2000.
- NVO VIZIJA - odg. Ernest Mededović – osnovana 2001.
- KUD KOLO - Berane – odg. dr Milovan Živković - osnovana 2003.
- Ženska NVO FENIKS - odg. Mededović Fatima – osnovana 2003.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

- Fondacija DJEČIJI OSMJEH – odg. Svetlana Barjektarović - osnovana 2003.
- NVO Djeca – Enfants – odg. Smail Pepić. Sjedište na području opštine Rožaje
- Kreativno dječije udruženje DUGA - odg. Marijana Dakić - osnovana 2004.
- KUD BIHOR – Petnjica – odg. Nihad Kršić - osnovana 2004.
- Omladinski kreativni centar Berane – odg. Petar Bogavac – osnovana 2004.
- Art centar- Petnjica - odg. Rešad Muratović - osnovana 2005.
- Otvoreni klub STUPOVI – odg. Blagoje Car – osnovana 2007.

Klub ljubitelja jezika AMI, postoji 7 godina i okuplja oko 150 članova podijeljenih po sekcijama za engleski i francuski jezik. Članovi su uzrasta osnovne i srednjoškolske omladine. Funkcioniše u neadekvatnim i iznajmljenim prostorijama.

NVO Vizija, postoji 6 godina. Bavi se informisanjem i edukacijom mladih o pravima mladih, učešću mladih u životu društva, multietničnosti, toleranciji i dijalogu.

KUD Kolo i KUD Bihor okupljaju oko 300 članova sa gradskog i područja Petnjice. Nemaju odgovarajući prostor za rad. Bave se različitim vrstama folklornog plesa i igrama iz beranskog kraja.

Ženska NVO FENIKS, postoji četiri godine. Okuplja oko 70 članova i bavi se pravima žena i afirmacijom ženske populacije u društvu. Nema prostorije za rad.

Fondacija za djecu DJEČIJI OSMJEH postoji 4 godine i okuplja oko 100 članova podijeljenih po sekcijama za strip, novinarstvo, fotografiju i literarna

događanja. Funkcioniše u neadekvatnom prostoru.

NVO Djeca – Enfants se jedina bavi romskom populacijom. Sjedište je u Rožajama, gdje se realizuju najrazličitije aktivnosti unutar Kluba mladih i Vrtića za djecu. U jednom odjeljenju OŠ Radomir Mitrović u Beranama, pokrenuli su projekat obrazovanja i nastave za Rome.

KDU DUGA je udruženje koje postoji 3 godine i okuplja oko 200 članova koji se bave folklorom i modernim plesom. Članovi su raspoređeni po grupama, zavisno od uzrasta, a u klubu prosječno borave po 6h sedmično. Nema adekvatan i potreban prostor za rad.

Omladinski kreativni centar BERANE u posljednje tri godine realizuje brojne projekte namijenjene mladima i to iz najrazličitijih oblasti njihovog interesovanja, posebno sporta.

Art centar Petnjica, postoji dvije godine i okuplja 35 članova. Bavi se afirmacijom kulturnih događaja na području Petnjice i Berana. Organizuju kulturne događaje na području opštine.

Otvoreni klub STUPOVI, od 2007. organizuje i objedinjuje aktivnosti pjevačkog društva Limski val, Foto kluba Svetlopiš, Eko društva Rujnica, udruženja za izradu rukotvorina Rukovet, Kreativnog centra za djecu Sretenje i novinarske radionice LOGOS.

Omladinski centar

Tokom procesa prepoznavanja potreba mladih u Beranama tokom jula i avgusta 2007. pokazalo se da je najvažnija i najprioritetnija potreba mladih uspostavljanje gradskog Centra za

mlade. Ovaj Centar bi trebao da objedini ponudu svih institucija i organizacija koje rade sa mladima i za mlade kroz neke segmente njihovog rada, a mladima bi bilo omogućeno da na jednom mjestu i na najbolji način potroše svoje slobodno vrijeme: edukuju se na željenu temu ili informišu se o svemu što bi moglo da im unaprijedi kvalitet života. Rad Centra bi koordinirao profesionalno obučeni kadar za sprovođenje omladinskog rada.

Dolaskom u Centar mladi bi u skladu sa svojim interesovanjima, zajedno sa grupom vršnjaka i istomišljenika kreirali aktivnosti koje bi mogle da zadovolje njihove potrebe - izuzetno je izražena potreba za kontinuiranim neformalnim obrazovanjem bilo da se ona tiče znanja o roditeljstvu ili braku, ljudskim pravima, socijalnim vještinama, fotografiji ili stripu.

Mladi su svjesni težine rješavanja ovog pitanja u finansijskom smislu, naročito kada je izgradnja Centra u pitanju, pa predlažu da se razmotri mogućnost da se uz pomoć investitora koji su sve više zainteresovani da ulažu u razvoj opštine, neki od gradskih prostora koji se ne koriste, renoviraju za ovu namjenu. Mladi su takođe informisani o pozitivnim primjerima prakse iz regiona gdje su fabričke hale ili vojne kasarne koje nisu više bile u upotrebi, preuređene u omladinske centre ili omladinske hostele.

Važno je međutim napomenuti i to da uspostavljanje Omladinskog centra ne znači nužno i stavljanje u funkciju velikog prostora: iskustvo Foruma MNE u radu sa mladima u različitim omladinskim klubovima u Kotoru, Ulcinju, Podgorici i Nikšiću može da posvjedoči da kvalitet omladinskog rada ili zainteresovanost mladih da dođu u klub, ne zavisi od

veličine prostora. U slučaju Berana, naime, kao i u svakoj drugoj lokalnoj zajednici, bilo bi potrebno da na lokaciji Omladinskog centra postoji manja sala za odvijanje grupnih aktivnosti: kontinuirano odvijanje edukativnih programa iz oblasti socio-psihologije, folklor i ples, školu stranih jezika, dramsku sekciju, novinarsku radionicu, edukaciju na temu zdravih stilova života, o roditeljstvu i braku, prevenciji rizičnih ponašanja, zatim hor, radionicu starih zanata, školu ljudskih prava, promociju turističke ponude Berana za mlade - na internetu, filmske večeri... I pored velikog broja želja kada je u pitanju ponuda ovakvog centra, mladi Berana su izričito zahtijevali da im se omogući da budu edukovani i informisani o velikom broju tema koji ih interesuje, a što je i osnovni zahtjev življenja u modernom dobu.

Lokacija budućeg Centra za mlade Berane treba da ima i nekoliko manjih prostora u kojima bi svoje sjedište mogle da pronađu kako nevladine organizacije koje rade sa mladima, tako i Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, podmladak političkih partija, info punkt za mlade i sl.

Na kraju, a vezano za ovaj Centar, treba reći i to da troškove za njegovo uspostavljanje čine: uređenje prostora i njegovo opremanje, kao i obezbjeđenje operativnih troškova u budućnosti: plata minimum jednog zaposlenog (profesionalno lice i omladinski radnik) i 25% sredstava potrebnih za redovne aktivnosti Centra. Ostatak sredstava zaposleni bi bio u obavezi da obezbijedi sam, pronalazeći ih kod donatora i sponzora putem pisanja prijedloga projekata. Sve ovo su samo sugestije i rezultat iskustva Foruma MNE koja

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

eventualno mogu da posluže u svrhu razumijevanja ove teme.

INFORMISANJE I MOBILNOST

Informisanje

Kvalitetno informisanje mladih podrazumijeva "redovne i potpune informacije o vannastavnim aktivnostima, posebnim i dopunskim oblicima obrazovanja, vrstama neformalnog obrazovanja, mogućnostima učestvovanja u pojedinim projektima, stipendiranju, zapošljavanju, socijalnom i zdravstvenom osiguranju, pravnoj zaštiti, mogućnostima volonterskog rada, pomoći u kriznim stanjima, kulturnim i sportskim aktivnostima, zabave, načinima za postizanje mobilnosti kako u svojoj zemlji tako i inostranstvu, omladinskom turizmu i drugom."¹⁰

Iako je svakim danom broj medija sve veći, a programi i sadržaji u postojećim medijima sve kvalitetniji, u Crnoj Gori, nažalost, nema primjera kvalitetnog informisanja mladih. U lokalnim zajednicama ne postoje klasični informativni centri za mlade, u štampanim medijima su vrlo rijetki sadržaji koji kontinuirano i planski informišu mlade o svemu što je potrebno, a na programima radio i TV stanica ne postoje tipske omladinske emisije koje bi u redovnom terminu i u formi nedjeljnih pregleda pratile aktuelnosti iz svih oblasti koje mlade interesuju. Takođe, u dovoljnom broju ne postoje programi namijenjeni populaciji OSI/OSH ili programi na jezicima manjina.

¹⁰ NPAM, Analiza situacije u oblasti informisanja i mobilnosti, oktobar 2006, str. 40, 41

Većinu ovih funkcija obavljaju pojedine omladinske NVO koje štampaju ili izdaju rijetke štampane ili elektronske omladinske časopise i biltene, vode tele-apel službe za mlade koje imaju informativno-edukativnu funkciju, organizuju informativne i edukativne radionice, seminare i debatne klubove, a putem sadržaja na svojim web stranama, nude, kako edukativne sadržaje na temu reproduktivnog zdravlja, na primjer, tako i mnoge druge informacije o programima iz oblasti neformalnog obrazovanja, mogućnostima volontiranja, kulturnog i zabavnog života i najrazličitijih projekata namijenjenih mladima.

Televizijske stanice u Crnoj Gori ne čine gotovo ništa po pitanju informisanja mladih OSI/OSH. Zbog nepostojanja titlova u vidu gestovnog jezika, mladi oštećenog sluha ni u najvažnijim informativnim emisijama nijesu u mogućnosti da se informišu o događajima u njihovom okruženju. Nedostatak zvučnih i listova i časopisa na Brajevom pismu ograničava mlade sa oštećenim vidom na informisanje isključivo putem programa elektronskih medija. Izdavanje elektronske verzije pojedinih dnevnih listova i časopisa doprinosi informisanju mladih sa oštećenim vidom, ali nizak životni standard većini ne dozvoljava posjedovanje sopstvenog računara pomoću koga bi pratili on-line informacije.

Mobilnost mladih

Mobilnost podrazumijeva "uglavnom kolektivne projekte omladinske razmjene sa ciljem volonterskih aktivnosti edukativnog karaktera kao što su treninzi i radionice, kreativnog informisanja, putem umjetničkih,

sportskih i drugih aktivnosti ili održavanja onih programa koji će unaprijediti društvene, kulturne, programe pomoći ili zaštite životne sredine. Bilo da je individualna ili kolektivna, mobilnost uvijek znači promovisanje mira i razumijevanje među narodima, protiv je ksenofobije i rasizma i kreira svijest o evropskom kulturnom identitetu...”¹¹

- **Obrazovna mobilnost**
“Mobilnost može biti obrazovna, kulturna i turistička. Obrazovna mobilnost mladih u Crnoj Gori nije na zadovoljavajućem nivou. Otežana je socijalnim i materijalnim uslovima života, nedovoljnim kapacitetima dačkih i studentskih domova, upisnom politikom visokoobrazovnih institucija i programima školovanja i studiranja. Izleti i eskurzije u srednjim školama su vannastavna aktivnost koja se obično organizuje na osnovu komercijalnih zahtjeva turističkog tržišta, i gdje se ne insistira na obrazovnim sadržajima. Međunarodna razmjena mladih, uključujući i volonterski rad, nedovoljno je razvijena. Prve korake na tom polju, prvenstveno kroz organizovanje volonterskih kampova, prave nevladine organizacije iz Crne Gore.

- **Kulturna mobilnost**
Kulturna mobilnost je izrazito nepovoljna i kulturni sadržaji su uglavnom privilegija mladih iz urbanih sredina. Mladi, koji žive u seoskim područjima, nemaju priliku da vide mnoge kulturne manifestacije. Istovremeno, usljed nepovoljne materijalne situacije, ovi mladi nisu u prilici da otputuju do gradova u kojima ima kulturnih dešavanja.

¹¹ NPAM, Analiza situacije u oblasti informisanja i mobilnosti, oktobar 2006, str. 40, 41

- **Turistička mobilnost**
Turistička mobilnost mladih u zemlji, i pored strateškog opredjeljenja Crne Gore da turizam postane osnovna privredna grana razvoja, nije na zavidnom nivou. Omladinski smještajni kapaciteti (hosteli, odmarališta, kampovi) iako postoje, nijesu dovoljno promovisani, niti postoji plan njihovog korišćenja (obično se koriste u druge svrhe). U toku ljetnje sezone, kada su uslovi za organizovanje kampova najbolji, mjesto u postojećim kampovima je nemoguće naći. Takođe, osnovna potreba svih koji organizuju kampove, da imaju i prostor za obrazovni rad, mokri čvor, struju, kao i da su u blizini Doma zdravlja, nije zadovoljena. Kao glavni nosioci razvoja omladinskog turizma u Crnoj Gori javljaju se nevladine organizacije, koje se, pored ostalog, bave i povećanjem mobilnosti i aktivnog učešća mladih u različitim djelatnostima.”¹²

Kao i u susjednim zemljama, povlastice za mlade u prevozu imaju socijalni karakter i nijesu instrument povećanja mobilnosti mladih. Visoka cijena karata u javnom međugradskom prevozu (voz i autobus) je jedan od razloga nedovoljne mobilnosti mladih u Crnoj Gori, bilo da se radi o obrazovnoj, kulturnoj ili turističkoj pokretljivosti ove populacije.

Mobilnost mladih OSI/OSH je veoma otežana iz više razloga. Nepostojanje dostupnih prevoznih sredstava koja se koriste u javnom saobraćaju (autobusi, vozovi) onemogućavaju osobe, koje koriste kolica, kao i osobe koje se otežano kreću, da putuju samostalno. Da bi napustili mjesto boravka neophodan im je lični asistent kojeg moraju platiti

¹² NPAM, Analiza situacije u oblasti mobilnosti, oktobar 2006, str. 42

i prinuđeni su da plaćaju duple vozne karte, a loš ekonomski položaj ovih osoba im ne obezbjeđuje dovoljno novca da bi bili mobilni. Pored toga, nepostojanje uslužnog servisa, kao i nedovoljno razvijena svijesnost osoblja na autobuskim i željezničkim stanicama onemogućava mlade sa hendikepom da bezbjedno koriste prevozno sredstvo. Nepostojanje dostupnih, njima prilagođenih objekata, turističkih objekata sprečava mlade OSI/OSH da budu mobilni u turističkim mjestima u Crnoj Gori, ali i da realizuju programe razmjene sa mladima iz drugih država.

Berane-informisanje mladih

U Beranama postoji Radio Berane, kao glasilo javnog servisa, i privatna TV stanica EHO, mada nijedan od ova dva elektronska medija ne može da se pohvali kvalitetnim informisanjem mladih. Na radiju nema posebnih sadržaja namjenjenih mladima, dok TV EHO emituje jedinu emisiju namjenjenu ovoj populaciji pod nazivom Žuta minuta. Autori emisije – novinari i voditelji, jesu polaznici novinarskih radionica koje u Beranama organizuje Fondacija Dječiji osmjeh.

Prilozi za Žutu minutu se snimaju uz pomoć tehnike u privatnom posjedu, a montiraju se u studiju TV EHO koja naplaćuje svoje usluge - emisije koje se realizuju na ovom programu, rezultat su finansijskog poslovanja njenih nosilaca. Sredstva za ovu namjenu Fondacija Dječiji osmjeh obezbjeđuje preko donatora. Kako je održivost najveći problem ove organizacije, uvijek postoji opasnost da i ovaj jedini info kutak za mlade u Beranama prestane da radi.

Mladi su sugerisali da u okviru budućeg

Centra za mlade, jedan od obaveznih sadržaja bude i Info centar tj. Info punkt/ tačka koja bi objedinjavala najrazličitije informacije potrebne mladima na jednom mjestu.

Omladinskih časopisa nema mada su postojali ranije u sklopu rada Omladinskog savjeta u gimnaziji Panto Mališić ili aktivnosti srednje Medicinske škole.

Iako je Internet najveći izvor informacija za mlade, u velikoj mjeri je nedostupan, jer škole u opštini nisu adekvatno opremljene. Ne postoje ni dovoljni kapaciteti za pristup Internetu u gradu, a u prigradskim mjestima u Opštini ovakvi sadržaji predstavljaju pravu rijetkost.

Berane – mobilnost mladih

Mobilnost mladih Berana je otežana uslijed slabih materijalnih mogućnosti pa je nedostatak sredstava jedini razlog što se češće ne odlazi do Podgorice koja pruža veće mogućnosti za neformalnu edukaciju ili konzumiranje kulturnih sadržaja. Primjeri međunarodne mobilnosti iz bliže prošlosti, omogućeni su mladima Berana zahvaljujući zalaganju nevladinih organizacija KDU Duga, Klub AMI i Fondacija Dječiji osmjeh, kada su mladi imali priliku da otputuju u inostranstvo ili kao gosti ekipa koje su se takmičile u poznavanju folkloru ili stranih jezika, ili budu polaznici omladinskog kampa.

U slučaju mladih sa invaliditetom/ hendikepom (OSI/OSH), mobilnost je posebno otežana jer postoji smetnja da se uđe u većinu objekata od javnog značaja na teritoriji opštine. OSI/OSH upravo ovaj razlog navode kao primjer potpunog nepoznavanja njihovih

potreba od strane lokalne samouprave i lokalne zajednice sobzirom na to da postoji opštinska odluka koja obavezuje pomenute objekte da svoje sadržaje, uz pomoć prilaznih rampi, učine dostupnim ali se to ne čini.

PORODICA

Nezamjenljiva je uloga porodice u razvoju njenih članova i vaspitanju djece koje ostvaruje, dajući modele ponašanja. Porodicu čovjek stiže svojim rođenjem, kao nešto što mu je dato i na šta ne može da utiče. Ona čovjeku ostaje za cio život, a njen uticaj na razvoj ličnosti značajniji je od bilo koje društvene grupe. Porodica čovjeku obezbjeđuje emocionalno uporište, pripadnost, podršku u raznim životnim situacijama i bezuslovno povjerenje. Život u porodici obezbjeđuje učenje porodičnih uloga i sticanje iskustava značajnih za cio čovjekov život.

Za razliku od djetinjstva u kome su bili potpuno zavisni od neposrednog okruženja, odraslo doba pred mlade postavlja zahtjev da grade i biraju odnose, porodicu i prijatelje, razvijaju interesovanja, nose se sa obavezama na poslu, obavežu se prema partneru i postanu roditelji. Pošto ne mogu da računaju na čvrstu podršku porodice u ostvarivanju tih zadataka, veoma su podložni uticaju mogućih prepreka nastalih zbog ukupnog društvenog, ličnog socio-ekonomskog statusa, etničkog porijekla.

Porodica u Crnoj Gori

“Znatan broj stanovnika Crne Gore je svakodnevno suočen sa borbom za

ekonomsko preživljavanje i socijalnu sigurnost. Po nacionalnoj Strategiji za razvoj i redukciju siromaštva (2003), oko 12% stanovništva živi ispod apsolutne linije siromaštva, dok danas skoro petina domaćinstava troši čak 60% svog prihoda na hranu. Sve je to direktno uticalo i na porodicu u Crnoj Gori, na mlade, njihovo vaspitanje i ponašanje, kao i na formiranje njihovih sopstvenih porodica. Opšta nesigurnost je ugrozila sve funkcije porodice – reproduktivnu, ekonomsku, socijalno-zaštitnu, socijalizatorsku, vaspitnu, odrazilo se na javljanje poremećaja u strukturi porodice i na kvalitet porodičnih odnosa.

Mladi u Crnoj Gori sve kasnije stupaju u brak, što je tipično za mlade u čitavom regionu. Veliki broj mladih dugo ostaje u zajednici s roditeljima zbog ekonomske zavisnosti. Nerijetko ostaju kod roditelja i kada formiraju sopstvenu porodicu. U takvim uslovima teško je uspostaviti ravnopravnost moći roditelja i njihove odrasle djece, raspodjelu uloga koje se dupliraju (odraslo dijete je istovremeno dijete i roditelj) i autoriteta.

Zbog obaveze i nastojanja roditelja da materijalno obezbijede svoju porodicu, porodični život biva zapostavljen: manje se ima vremena i vodi računa o zajedničkim sadržajima, koji označavaju porodični identitet, održavaju zajedništvo, privrženost, bliskost, uzajamnu podršku i lojalnost, što su osnovne snage porodice. Sve to doprinosi gubitku porodične kohezije, povezanosti i identiteta.”¹³

Obično postoje dva mišljenja o karakteru porodice danas u Crnoj Gori: da je i dalje

.....
¹³ NPAM, Analiza situacije u oblasti porodice, oktobar 2006, str. 44

patrijarhalna, sa dominacijom muškarca-partnera bez obzira što u njoj žena snosi isključivu odgovornost za održanje i stabilnost porodice, kao i da se promijenila priroda i identitet porodice čemu je doprinio promijenjeni položaj žene u savremenoj civilizaciji.

Porodica u Beranama

Mladi Berana često ističu da im je neophodno da popričaju sa nekim ko im može pružiti iskrenu ljudsku podršku. Smatraju da je još uvijek u velikoj mjeri prisutan duh tradicionalnog shvatanja gdje mladi „štrče“, u odnosu na starije pa često dolazi do sukoba generacija - za starije je još uvijek neshvatljivo da mladi mogu samostalno odlučivati i da nije sve pod njihovom kontrolom. Zato mladi ističu potrebu uključivanja mlađeg stručnog kadra na mjestima gdje bi trebalo da iznesu svoje porodične probleme, jer bi tako imali više slobode i povjerenja da govore.

Mladi u Beranama se teško otvaraju i iznose svoja osjećanja i probleme. Često idealizuju svoje porodice iako već postoje razni oblici nasilja ili zlostavljanja, kako psihičkog tako i fizičkog. Još je uvijek, u velikoj mjeri, prisutno shvatanje da „ukoliko posjetiš psihologa ili psihijatra sa tobom nešto nije u redu“ pa se iz tog razloga mladi ljudi ustručavaju da zatraže savjet ili pomoć. Veoma rijetko zatraže savjet prije nego nastane problem – obično je to onda kada je problem kulminirao i kada izgleda nerješiv. Stručna podrška adolescentima koji predstavljaju najkritičniju grupu među mladima, kao i porodici, postoji u Centru za socijalni rad ali se u taj rad mora uključiti veći broj profesionalaca koji će pokušati da novim programima i

aktivnostima doprinesu razvoju podrške mladima. Bilo bi potrebno organizovati socio-terapijski klub za rad sa mladima koji ispoljavaju probleme kako bi se izbjeglo isključivo izricanje vaspitnih mjera. Cilj rada ovakvog kluba bio bi da se kroz sadržaje vanporodičnih aktivnosti animiraju mladi sa problemima u ponašanju kako bi se lakše izvršio uticaj na izmjenu njihovog delikvetnog i asocijalnog obrasca ponašanja u društveno poželjnom smjeru. Na ovaj način bi se vršila sekundarna a i primarna prevencija.

Poseban problem predstavljaju mladi sa posebnim potrebama. Dok je dio roditelja edukovan o ovoj problematici, dio je nedovoljno ili potpuno neobaviješten o problemima svog djeteta i načinima njihovog rješavanja. Roditelji ili druga bliska rodbina su uglavnom jedini oslonac ovim licima, kako za smještaj, tako i za zadovoljavanje potreba koje su inače mnogostruko veće u odnosu na zdrave mlade ljude. S obzirom na postojeće stanje stanje u društvu, teška je perspektiva OSI/OSH a posebno su u teškom položaju oni koji su nepokretni ili se ne mogu kretati bez pomoći drugog lica. Mladi sa invaliditetom traže da budu prisutni u svim sferama života, samostalno obavljaju svakodnevne aktivnosti i samostalno donose odluke o svom životu.

Poseban problem predstavlja odnos prema pitanjima zlostavljanja i zanemarivanja u porodici, mada je interesovanje javnosti za ovu pojavu postalo značajnije posljednjih godina. Postoji i određen pomak po pitanju zaštite ovih porodica ali nažalost, pomenuti problemi i dalje važe za one o kojima ne treba otvoreno govoriti.

Edukacija kao rješenje

Mladima u Beranama je neophodno otvaranje centra sa savjetovalištim (porodično, za srednjoškorce, studente, roditelje) kako bi se povećalo razumijevanje i znanje o situaciji u kojoj se mladi nalaze.

Takođe je potrebno organizovati predbračna i bračna savjetovališta i uključivanje porodičnih terapeuta. Da bi se ovo moglo postići neophodno je proširiti djelokrug rada Centra za socijalni rad. Mladima bi se pomoglo da shvate šta znače brak i bračne obaveze, kako planirati porodicu, kakav je značaj i uloga roditelja i dr. Takođe, potrebno je raditi na podizanju nivoa svijesti i informisanosti mladih roditelja u pogledu kako sprovođiti uspješno roditeljstvo. Za ovo je neophodno razbijanje tradicionalnih shvatanja jer se u našoj sredini novine još uvijek teško prihvataju. Npr. još uvijek je prisutno gledište da ukoliko majka ne radi, dijete ne treba slati u obdanište, iako se zna koliko je važno i nezamjenljivo njegovo druženje sa vršnjacima.

U obrazovne programe treba uvesti obavezno seksualno obrazovanje kako bi mladi dobijali savjete koji se tiču seksualnosti i preventivnih sredstava i na taj način se smanjio broj neželjenih trudnoća a povećala znanja o planiranju porodice.

Kako nemogućnost zapošljavanja mnoge mlade bračne parove stavlja u ciklus vječitih socijalnih korisnika, potrebno ih je aktivirati u osmišljavanju i realizovanju programa volonterskog rada u različitim oblastima.

Sugestije mladih vezanih za oblast porodice

- U oblasti porodice, najizraženija potreba mladih Berana jeste informisanje i edukacija o braku i roditeljstvu. Česta konstatacija jeste da mladi „i pored toga što generalno ne razmišljaju konzervativno, o ovim temama imaju tradicionalne stavove“. Zabrinuti su zbog sve češćih primjera porodičnog nasilja koje prepoznaju u svom okruženju a ne znaju kako da se bore protiv toga.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA I AKCIONI PLAN

Nakon ANALIZE SITUACIJE - unutar svake od devet oblasti kojima se bavi Lokalni plan akcije za mlade (LPAM) – slijede:

- **PETOGODIŠNJA STRATEGIJA** za sprovođenje LPAM-a - ima zacrtane strateške ciljeve koje je potrebno ostvariti u narednih pet godina od dana usvajanja plana, kao i postavljene indikatore na osnovu kojih će se mjeriti uspješnost realizacije tih ciljeva;

- **AKCIONI PLAN** – plan najprioritetnijih aktivnosti koje je potrebno uraditi u prvih godinu dana od dana usvajanja plana, takođe sa utvrđenim indikatorima uspješnosti plana.

Ključni indikatori, pak, koji će osigurati kvalitet sprovođenja LPAM-a, i koji su i svojevrsno uputstvo za način realizacije svih aktivnosti, ciljeva i oblasti, jesu:

- Nivo učešća mladih u kreiranju programa
- Zadovoljstvo mladih programima koji su sprovedeni
- Aspekt rodne ravnopravnosti, specifičnosti nacionalnih / etničkih / religijskih i jezičkih grupa, specifičnosti marginalizovanih grupa mladih po različitim osnovama...

Indikatori uspješnog ostvarenja petogodišnje strategije govore o povećanju/smanjenju određenog broja

ili pojave u odnosu na dan usvajanja LPAM-a ali i u odnosu na svaku prethodnu godinu realizacije plana, uzimajući u obzir i u mnogim oblastima već postavljene evropske standarde i započete aktivnosti.

Indikatori uspješnosti plana akcije za 2008. daju presjek minimalnih rezultata neophodnih da bi se aktivnost okarakterisala kao uspješno sprovedena. Ispod navedenog minimuma, aktivnost će biti okarakterisana kao neuspješna, dok će svi rezultati iznad postavljenog minimuma govoriti o većoj uspješnosti realizovane aktivnosti. Ovi indikatori mogu biti od koristi i za razvoj operativnog plana za naredne godine.

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA OBRAZOVANJE	
CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Obrazovanje za sve: Uključivanje i obezbjeđivanje jednakih uslova u obrazovanju (Za mlade pripadnike marginalizovanih i manjinskih grupa i za mlade OSI/OSH)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja mladih OSI/OSH koji su uključeni u redovan obrazovni program; - Povećanje broja obrazovnih ustanova koje primjenjuju programe prilagođene mladim OSI/OSH; - Povećanje broja pripadnika marginalizovanih i manjinskih grupa koji su uključeni u obrazovni program; - Povećanje broja programa u obrazovnim ustanovama, koji pružaju podršku marginalizovanim i manjinskim grupama (programi za prevenciju narkomanije, HIV/AIDS)
<p>Cilj B. Unapređenje i razvoj vannastavnih aktivnosti zasnovanih na potrebama mladih</p> <p>B.1. Usklađivanje planiranih vannastavnih aktivnosti sa interesovanjem mladih B.2. Obezbeđivanje podrške najboljim vannastavnim aktivnostima u školama B.3. Organizovanje radionica na odgovarajuće teme B.4. Otvaranje savjetovališta za mlade</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veći stepen zadovoljstva učenika kvalitetom vannastavnih aktivnosti - Veći stepen podrške aktivnostima dačkih parlamenata - Povećanje broja radionica na određene teme (narkomanija, HIV/AIDS, građansko obrazovanje, zdravi stilovi života...) - Veći stepen zadovoljstva učesnika kvalitetom i organizacijom radionica - Povećanje broja različitih savjetovališta za mlade u okviru škole - Veći stepen zadovoljstva korisnika pruženim uslugama u savjetovalištim.
<p>Cilj C. Podržati i razviti programe neformalnog obrazovanja</p> <p>C.1. Kreirati i razviti programe obuke i Program neformalnog obrazovanja za Berane C.2. Obezbijediti uslove za realizaciju, ocjenjivanje i evaluaciju programa C.3. Očuvanje kvaliteta neformalnog obrazovanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja i raznovrsnosti programa neformalnog obrazovanja - Veći stepen zadovoljstva davaoca usluge obuke i mladih korisnika sa programima neformalnog obrazovanja.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Cilj D. Pобоljšanje učeničkog i studentskog standarda</p> <p>D.1. Pristup savremenim tehnologijama D.2. Dostupnost studentskih kredita, učeničkih stipendija i nagrada D.3. Pобоljšanje uslova u đačkom domu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja računarskih kabineta u funkciji nastave i stvaranje uslova za uspostavljanje brže internet mreže - Povećanje broja obučanih nastavnika za rad na računarima - Veći nivo zadovoljstva učenika/studenata savremeno opremljenim kabinetima - Nagrađivanje najboljih učenika računarima i plaćenom internet konekcijom - Veći procenat studenata i učenika koji koristi kredite i stipendije - Veći nivo zadovoljstva učenika i studenata uslovima u životnim standardom u đačkom/studentском domu - Proširenje kapaciteta đačkog i osnivanja studentskog doma
<p>Cilj E. Obezbeđivanje uslova za profesionalno usavršavanje</p> <p>E.1. Obezbijediti stipendije za profesionalno usavršavanje E.2. Otvoriti fondove za talentovane učenike i studente E.3. Stimulisati organizovanje studijskih putovanja i razmjena studenata</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađena strategija za poboljšanje uslova i ponude profesionalnog usavršavanja u Beranama - Povećanje broja i raznovrsnosti stipendija na lokalnom nivou namijenjenih za profesionalno usavršavanje dostupnih mladima; - Povećanje broja i raznovrsnosti fondova za talentovane mlade; - Povećanje broja i raznovrsnosti organizovanih studijskih putovanja i razmjena studenata.

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA ZAPOŠLJAVANJE

CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Uskladiti potrebe i potražnju na tržištu rada</p> <p>A.1. Jačati službe profesionalne orijentacije i karijernog vođenja A.2. Stimulirati radnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom A.3. Podrška programima usmjerenim na povećanje radnih kapaciteta (praksa, volonterski rad u NVO i institucijama, edukacija...) A.4. Podržati programe uključivanja i zapošljavanja vulnerabilnih grupa koristeći metode edukacije, kvalifikacije, te angažovanja NVO sektora A.5. Podržati preduzetničku kulturu mladih i razvoj malog biznisa kroz programe edukacije i samozapošljavanja A.6. Obezbijediti povoljnije uslove za zapošljavanje mladih u NVO sektoru</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje procenta učešća mladih u ukupnoj nezaposlenosti; - Smanjenje broja mladih koji rade «na crno»; - Skraćenje vremena provedenog na evidenciji ZZZ CG; - Stepenn smanjenja nesklada na tržištu rada kroz povećano zadovoljavanje potreba poslodavaca za određenim zanimanjima, znanjima i vještinama; - Pобољшanje kvaliteta u pružanju informacija vezanih za profesionalnu orijentaciju i karijerno vođenje; - Broj institucija koje pružaju informacije u vezi sa profesionalnom orijentacijom i karijernim vođenjem; - Broj eksperata koji rade u oblasti profesionalne orijentacije i karijernog vođenja; - Povećanje broja mladih sa invaliditetom u programima obuke i zapošljavanju; - Povećanje broja mladih koji učestvuju u programima javnih radova u socijalnim aktivnostima, zaštiti životne sredine i dr. - Povećanje broja mladih Roma u programima opismenjanja, obuke za sticanje prvog zanimanja i zapošljavanju; - Povećanje broja realizovanih programa samozapošljavanja i kreditiranja preduzetništva u ruralnim oblastima; - Raspoloživa sredstva za obuku od države i privatnog sektora, i njihova realizacija na godišnjem nivou.
<p>Cilj B. Podsticati inventivne programe u skladu sa strateškim pravcima razvoja privrede</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja mladih koji su učestvovali u programima obuke; - Povećanje broja zaposlenih nakon završene obuke - Povećanje broja novootvorenih radnih mjesta u ruralnim oblastima - Povećanje broja preduzetničkih ideja i inovativnih programa mladih

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Cilj C. Jednaki uslovi za rad i zapošljavanje mladih

C.1. Obezbjeđivanje mehanizama zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju i razvoju karijere u privatnom i javnom sektoru
 C.2. Obezbijediti vrednovanje neformalnog obrazovanja radi lakšeg zapošljavanja mladih

- Javno objavljeni mehanizmi zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju i razvoju karijere
- Izrađena strategija vrednovanja programa neformalnog obrazovanja
- Veći nivo zadovoljstva mladih: mehanizmima zaštite od diskriminacije, vrednovanjem znanja i vještina stečenih u programima neformalnog obrazovanja

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA ZDRAVLJE	
CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Podizanje nivoa svijesti mladih o zdravim stilovima života</p> <p>A.1. Povećati stepen informisanosti mladih u vezi sa reproduktivnim i seksualnim zdravljem i smanjenje posljedica rizičnog seksualnog kontakta</p> <p>A.2. Promovisati zdrav način ishrane i bavljenje sportom</p> <p>A.3. Povećati nivo svijesti mladih o bolestima zavisnosti</p> <p>A.4. Preventivno djelovati protiv svih vrsta nasilja</p> <p>A.5. Podizanje svijesti o saobraćajnim i drugim nezgodama i njihovoj prevenciji</p> <p>A.6. Podizanje svijesti o mentalnoj higijeni mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Osnivanje Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja - Kontinuirane aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja na promociji zdravih stilova života - Povećanje broja i raznovrsnosti aktivnosti preduzetih u smislu promocije zdravih stilova života; - Veći procenat mladih koji koriste neko od pouzdanih kontraceptivnih sredstava; - Prevalenca karcinoma grlića materice; - Smanjena stopa trudnoće kod adolescentkinja; - Povećanje broja zdravstvenih službi gdje se mladi mogu informisati o reproduktivnom i seksualnom zdravlju; - Incidenca i prevalenca polno prenosivih bolesti; - Smanjenje broja prijema radi abortusa kod mladih; - Smanjenje broja maloljetničkih trudnoća; - Povećanje broja, raznovrsnosti i dostupnosti sportskih i rekreativnih aktivnosti; - Smanjenje broja mladih koji koriste narkotike; - Smanjenje nasilja nad i među mladima; - Smanjenje broja povreda uslijed nezgoda kod mladih; - Povećanje broja mladih koji se obrate stručnim licima uslijed narušenog psihičkog stanja. - Povećanje broja i raznovrsnosti asocijacija mladih i programa usmjerenih na: podizanje svijesti mladih o reproduktivnom zdravlju; prevenciju bolesti zavisnosti; prevenciju nasilja; prevenciju povreda; očuvanje mentalne higijene mladih.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Cilj B. Povećati nivo informisanosti mladih o bolestima zavisnosti</p> <p>B.1. Sprečavanje širenja AIDS-a i drugih krvno prenosivih bolesti među rizičnim grupama (intravenski korisnici droga)</p> <p>B.2. Sprečavanje daljeg povećanja broja zavisnika</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kontinuiran rad na informisanju mladih Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja - Povećanje broja i raznovrsnosti asocijacija mladih i programa usmjerenih na: podizanje svijesti mladih o bolestima zavisnosti; povećanje informisanosti mladih o bolestima zavisnosti; - povećanje informisanosti i umanjenje rizika od krvno prenosivih bolesti među intravenskim korisnicima narkotika. - Povećanje broja mladih iz rizičnih grupa obuhvaćenih programima; - Smanjenje broja «novih» zavisnika.
<p>Cilj C. Omogućiti bolju dostupnost zdravstvenog sistema mladima</p> <p>C.1. Razvijanje servisa prilagođenih i dostupnih mladima</p> <p>C.2. Povezivanje zdravstvenih, prosvjetnih, rekreativnih institucija i nevladinih organizacija u cilju kvalitetnijih zdravstvenih servisa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija zdravstvenih servisa za mlade kroz rad Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja - Povećanje broja i raznovrsnosti zdravstvenih servisa za mlade i zdravstvenih usluga u sklopu servisa za mlade; - Povećanje broja mladih koji koriste servise; - Povećanje broja posjeta mladih ljekarima i savjetovalištim; - Zadovoljstvo mladih servisima;

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA	
CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Povećati broj i unaprijediti načine učešća mladih u procesima odlučivanja</p> <p>A.1. Učešće mladih u razvoju i implementaciji drugih politika (strategija, zakona...)</p> <p>A.2. Uticati na promjenu svijesti o važnosti aktivnog uključivanja mladih</p> <p>A.3. Uticati na otvaranje političkog prostora za uključivanje mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ustanovljavanje pozicije opštinskog Referenta za pitanja mladih i omladinski rad; - Usvajanje Programa za implementaciju Lokalne politike za mlade; - Povećanje broja i raznovrsnosti mehanizama za uključivanje mladih u procese odlučivanja; - Veći nivo zadovoljstva mladih mogućnostima za uključivanje; - Veći procenat učešća mladih u procesu odlučivanja na lokalnom nivou i državnom nivou; - Pozitivna procjena značaja i stepena uključenosti mladih od strane građana i predstavnika Lokalne samouprave i NVO-a; - Povećanje broja i kvaliteta uspješno realizovanih programa koji se odnose na promjenu svijesti o važnosti aktivnog uključivanja mladih; - Veći nivo zadovoljstva mladih mogućnostima uključivanja mladih u politiku.
<p>Cilj B. Povećati informisanost i razumijevanje mladih o vrijednostima civilnog društva</p> <p>B.1. Informisanost i edukovanje mladih za učešće u demokratskim procesima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Redovne programske aktivnosti na informisanju Referenta za pitanja mladih i omladinski rad - Povećanje broja i raznovrsnosti programa koji za cilj imaju povećanje informisanosti mladih o vrijednostima civilnog sektora; - Veći nivo zadovoljstva mladih primljenim informacijama i obukama; - Povećan nivo znanja mladih o načinu funkcionisanja izvršne, zakonodavne i sudske vlasti i mehanizama funkcionisanja državnih institucija.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Cilj C. Ostvariti viši nivo saradnje i razumijevanja između NVO, države i građana</p> <p>C.1. Poboljšati rad neformalnih/formalnih organizacija/institucija/grupa i ostalih koji se bave mladima</p> <p>C.2. Definisati efikasnu i jasnu komunikaciju sa ministarstvima, privredom, medijima, NVO-ima za rad od interesa mladih i za mlade</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Redovne programske aktivnosti vezane za saradnju sa NVO Referenta za pitanja mladih i omladinski rad - Povećanje broja realizovanih projekata koji uključuju NVO, državu i građane; - Veći nivo zadovoljstva mladih saradnjom NVO, države i građana; - Povećanje broja, raznovrsnosti i kvaliteta realizovanih programa od strane neformalnih/Formalnih organizacija / institucija / grupa i ostalih koji se bave mladima; - Izrađena i usvojena strategija komunikacije različitih faktora društva vezana za rad od interesa mladih i za mlade.
--	--

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA LJUDSKA PRAVA

CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Povećanje informisanosti mladih o njihovim pravima</p> <p>A.1. Povećanje saznanja o prigovoru savjesti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja omladinskih glasila; - Veći nivo informisanosti mladih o prirodi prava i potrebi njihovog poštovanja; i prigovoru savjesti. - Povećanje broja realizovanih emisija elektronskih medija u kojima se kritički i uz učešće mladih govori o informisanosti i pristupu informacijama; - Uvođenje predmeta ljudska prava ili predmeta koji u sebi sadrži teoriju i praksu ljudskih prava u sve nivoje obrazovanja mladih; - Povećanje broja obuka za nastavno osoblje koje vrši nastavu u oblasti ljudskih prava; - Povećanje broja udžbenika o ljudskim pravima.
<p>Cilj B. Promovisati, podsticati toleranciju, razumijevanje i poštovanje između mladih različitih identiteta</p> <p>B.1. Povećanje svijesti o vrijednosti multietničkog života u Beranama</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja kampanja koje su realizovale omladinske organizacije i grupe mladih u cilju prezentacije bogatstva različitosti - Povećanje broja i učestalosti multikulturnih događaja u kojima su istovremeno uključeni mladi različite etničke i vjerske pripadnosti; - Uvođenje istorije religije u sistem obrazovanja.
<p>Cilj C. Uvećanje aktivizma mladih na polju zaštite, promocije i unapređenja ljudskih prava i sloboda</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja obuka za vršnjačke edukatore na nivou srednje, više i visoke škole koji se odnose na zaštitu prava mladih; - Povećanje broja obraćanja kancelariji Ombudsmana; - Povećanje broja dana Ombudsmana u lokalnim sredinama.
<p>Cilj D. Suzbijanje/smanjenje predrasuda i prihvatanje različitosti (nacionalnih, religijskih, kulturnih...) kod mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja i gledanosti emisija (obrazovnih) koje su posvećene mladima kao posebnoj ciljnoj grupi u cilju prevazilaženja predrasuda; - Povećanje broja regionalnih programa saradnje sa ciljem razmjene mladih; - Povećanje broja regionalnih seminara sa učešćem mladih iz regiona na teme bliže i dalje prošlosti; - Povećanje broja i raznovrsnosti učesnika seminara i programa.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Cilj E. Poštovanje prava i izjednačavanje mogućnosti za OSI/OSH</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan nivo usaglašenosti lokalnih propisa sa nacionalnim u oblasti ostvarivanja prava OSI/OSH.
<p>Cilj F. Povećanje nivoa svijesti i znanja o rodnoj ravnopravnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja štampanih publikacija koje su priređene i prilagođene mladima sadržinom i formom; - Povećanje broja publikovanih obrazovnih sadržaja za srednje, više i visoke škole koji sadrže temu o rodnoj ravnopravnosti; - Povećanje broja studijskih programa o rodnoj ravnopravnosti u formalnom obrazovanju.
<p>Cilj G. Obezbeđivanje prava i zaštite mladim beskućnicima u Crnoj Gori</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja maloljetnih lica koja su našla institucionalni smještaj ili smještaj u porodici; - Povećanje broja usvajanja maloljetnih lica; - Povećanje broja institucija koje su u funkciji zbrinjavanja beskućnika.
<p>Cilj H. Obezbeđivanje prava i zaštite mladima različitih etničkih grupa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja ratifikovanih međunarodnih ugovora kojima se štite osnovna prava i slobode; - Smanjenje broja nezaključenih međunarodnih ugovora kojima se definišu prava i obaveze u oblasti ljudskih prava, a za koje se država obavezala rokovima; - Pozitivni vladini i NVO izvještaji o poštovanju ljudskih prava.
<p>Cilj I. Osiguranje ljudskih prava mladima u Crnoj Gori</p> <p>I.1. Podsticanje mladih da koriste svoje pravo na učešće u donošenju odluka I.2. Obezbeđenje adekvatnih uslova za izdržavanje kazni maloljetnih lica I.3. Ispunjenje međunarodnih obaveza I.4. Efikasnije sprovođenje postojećih zakona o lj. pravima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veći nivo uključivanja mladih u sistem odlučivanja kroz formalno obrazovanje (đački i studentski parlamenti); - Povratna informacija o kvalitetu učešća u odlučivanju (efekti). - Povećanje nivoa zadovoljstva mladih ispunjenjem ljudskih prava i sloboda.

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA KULTURA

CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Stvoriti društveni ambijent koji će uticati na unapređenje odnosa mladih prema kulturnom i prirodnom nasljeđu i kulturnim identitetima</p> <p>A.1. Afirmisanje kulturnog i prirodnog nasljeđa kroz obrazovno-informativne programe u medijima</p> <p>A.2. Obezbjedivanje usavršavanje kadrova koji će na kvalitetan način edukovati mlade o značaju kulturnog identiteta, kulturnih različitosti i potrebi njihovog očuvanja</p> <p>A.3. Obezbjedivanje usavršavanja kadrova, iz oblasti ekologije, koji će na kvalitetan način edukovati mlade o značaju očuvanja ekoloških resursa i dobara; obezbijediti kontinuirano ekološko informisanje u medijima, podsticati aktivnosti koje ce unaprijediti odnos i postupanje sa otpadom (skladištenje, recikliranje i sl.)</p> <p>A.4. Omogućiti očuvanje prirodne baštine</p> <p>A.5. Obezbijediti fondove i razviti programe koji ce omogućiti stvaranje kadra potrebnog za zaštitu kulturnih i prirodnih resursa (arheolozi, konzervatori, restauratori)</p> <p>A.6. Afirmisati i podržavati edukativne programe koji će omogućiti muzejima, kulturnoumjetničkim društvima i ostalim asocijacijama i institucijama da razviju programe u školama</p> <p>A.7. Obezbjedivanje kvalitetnih uslova za rad amatera i amaterskih ansambala i njihovo povezivanje sa sličnim ansamblima u svijetu u cilju njihovog stručnog usavršavanja i prezentacije kulturnog naslijeđa</p> <p>A.8. Obezbjedivanje kvalitetnih uslova za njegovanje kulturne baštine manjinskih naroda</p> <p>A.9. Podržati njegovanje starih zanata</p>	<p>- Veći nivo uključenosti mladih u kreiranje aktivnosti na zaštiti i očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa;</p> <p>- Povećanje broja i različitosti mehanizama koji utiču na unaprijeđivanje odnosa mladih prema prirodnom i kulturnom nasljeđu;</p> <p>- Povećanje broja i raznovrsnosti obrazovno-informativnih programa u medijima koji afirmišu: kulturno i prirodno nasljeđe, podizanje ekološke svijesti, rad amaterskih kulturnih društava, kulturne baštine manjinskih naroda, njegovanje starih zanata.</p> <p>- Povećanje broja mladih i veći nivo zadovoljstva mladih koje prate postojeće obrazovno-informativne programe u medijima;</p> <p>- Povećanje broja i raznovrsnosti mehanizama institucija i NVO-a za: obrazovanje i razvijanje svijesti mladih o ekologiji u školama, afirmaciju kulturnog i prirodnog nasljeđa, podizanje ekološke svijesti, promovisanje rada amaterskih kulturnih društava, promovisanje kulturne baštine manjinskih naroda, njegovanje starih zanata;</p> <p>- Veći nivo profesionalne osposobljenosti postojećih kadrova koji utiču na obrazovanje mladih u ovoj oblasti.</p>

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Cilj B. Podržati programe u institucionalnim i vaninstitucionalnim sferama koji će približiti i povećati učešće mladih u svim segmentima kulturne i umjetničke produkcije uključujući alternativne forme</p> <p>B.1. Omogućiti mladima aktivnije kreiranje, uključivanje i konzumiranje kulturnih sadržaja i proizvoda.</p> <p>B.2. Finansiranje i obezbjedivanje boljih tehničko-organizacionih uslova za rad kulturnih ustanova od strane lokalne samouprave</p> <p>B.3. Stvaranje adekvatnih uslova za razvoj džez muzike, baleta i savremenog plesa kako kroz formalni sistem obrazovanja tako i kroz alternativne forme</p> <p>B.4. Stvaranje adekvatnih uslova za razvoj različitih klasičnih i alternativnih muzičkih formi</p> <p>B.5. Približavanje filma, pozorišta i medijske kulture u neformalnom obrazovnom sistemu</p> <p>B.6. Obezbijediti saradnju stručnih kadrova iz oblasti kinematografije, produkcije i fotografije sa obrazovnim ustanovama, NVO, pojedincima u cilju njihovog animiranja za amatersko i stručno bavljenje filmom</p> <p>B.7. Vršiti neformalnu edukaciju o alternativnoj i kulturi uopšte</p> <p>B.8. Obezbijediti podsticaj alternativnih i eksperimentalnih vidova izražavanja (performans, strip, karikatura...)</p> <p>B.9. Obezbjedivanje prostora za rad amatera/ amaterskih grupa/kulturnih udruženja</p> <p>B.10. Obezbjedivanje stalne stavke u budžetu za finansiranje programskih aktivnosti amatera i amaterskih grupa</p>	<p>- Veći nivo zadovoljstva mladih ponudom sadržaja u okviru različitih oblasti kulturno-umjetničke produkcije;</p> <p>- Povećanje broja i raznovrsnosti programa koji će povećati učešće mladih u oblastima umjetničke produkcije;</p> <p>- Povećanje broja mladih koji učestvuju u kreiranju i konzumiranju postojećih kulturnih sadržaja i proizvoda;</p> <p>- Povećanje broja programa saradnje stručnih kadrova sa obrazovnim ustanovama, NVO i pojedincima;</p>
--	---

Cilj C. Stvoriti ambijent za unapređenje i razvoj kulturne industrije

- C.1. Omogućiti mladima atraktivniji i lakši pristup bibliotekama i arhivima (naročito raritetima i unikatnim izdanjima)
- C.2. Razvijati preduzetnički duh kroz kulturne industrije za mlade
- C.3. Unapređenje štamparsko-izdavačke djelatnosti iz oblasti nauke/kulture (izdavanje knjiga, stručnih časopisa, školskih i studentskih časopisa, brošura i drugih pisanih dokumenata), naročito onih koje iniciraju mladi
- C.4. Stvaranje boljih uslova da mladi neafirmisani i talentovani pisci, muzičari, novinari izdaju/objavljaju i plasiraju svoja djela
- C.5. Uključivanje medija kao stalnih partnera u proces afirmacije kulturnih vrijednosti i animiranja mladih kao publike
- C.6. Obezbeđivanje uslova za stvaranje i emitovanje kvalitetnih kulturnih programa u elektronskim i štampanim medijima
- C.7. Kreirati programe koji će mladima pružiti adekvatno znanje o medijskoj industriji i informisanju kroz mehanizme saradnje medija i obrazovnih institucija

- Veći nivo zadovoljstva mladih ponudom u kulturnoj industriji;
- Povećanje broja mladih koji koriste produkte kulturne industrije;
- Povećanje broja mladih korisnika usluga biblioteka i arhiva;
- Povećanje broja mladih preduzetnika u oblasti kulture;
- Povećanje broja i raznovrsnosti publikacija koje iniciraju mladi;
- Povećanje broja i raznovrsnosti mehanizama koji će podsticati razvoj tržišta kultura i izdavanje publikacija i drugih djela mladih neafirmisanih i talentovanih umjetnika;

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA SLOBODNO VRIJEME

CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Podrška otvaranju Omladinskog centra</p> <p>A.1. Omladinski centar kao inicijalno mjesto kreativnih ideja mladih A.2. Kreiranje sadržaja u skladu sa interesima mladih A.3. Dostupnost većine sadržaja namijenjenih mladima na jednom mjestu A.4. Profesionalnost i stručnost kadra za sprovođenje omladinskog rada A.5. Podrška Programu neformalnog obrazovanja za Berane koji se odvija unutar Centra A.6. Centar kao domaćin Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja A.7. Centar kao domaćin Info punkta (tačke) za mlade A.8. Centar kao domaćin sjedišta podmladaka političkih partija A.9. Centar kao središte kulture mladih i kulturnih događaja A.10. Centar kao mjesto za razvoj kreativne industrije A.11. Centar kao sjedište omladinskih NVO</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Otvaranje Omladinskog centra - Kontinuirana realizacija Programa neformalnog obrazovanja za Berane - Otvaranje Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja - Otvaranje Info punkta – tačke - Centar postaje sjedište omladinskih NVO i prostor za njihov rad - Centar postaje sjedište podmladaka političkih partija i prostor za njihov rad - Povećanje broja subjekata uključenih u razvijanje programa koji promovišu potrebe i kulturu mladih - Povećanje broja i raznovrsnosti programa koji promovišu potrebe i kulturu mladih; - Povećanje broja mladih uključenih u programe koji promovišu potrebe i kulturu mladih; - Veći nivo zadovoljstva mladih u vezi potrošnje svog slobodnog vremena - Veći nivo zadovoljstva mladih programima koji zadovoljavaju njihove potrebe (informisanje, kreativnost, umjetnost, zdravlje, roditeljstvo i brak, bolesti zavisnosti, ljudska prava...)
<p>Cilj B. Unapređenje vannastavnih aktivnosti u školama (u okviru časova i van časova)</p> <p>B.1. Sistematsko i plansko uključivanje svih relevantnih subjekata u proces kreiranja fleksibilnih programa (vannastavnih i vanškolskih) zasnovanih na metodama neformalnog obrazovanja i potrebama mladih B.2. Uključivanje mladih u proces planiranja vannastavnih aktivnosti B.3. Unapređenje školskih vannastavnih aktivnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojen Program neformalnog obrazovanja za Berane - Povećanje broja učenika uključenih u kreiranje vannastavnih aktivnosti; - Povećanje broja i raznovrsnosti vannastavnih aktivnosti iz različitih oblasti u školama; - Povećanje broja učenika uključenih u vannastavne aktivnosti; - Veći nivo zadovoljstva učesnika vannastavnih aktivnostima.

<p>Cilj C. Podsticati i razvijati programe koji se bave njegovanjem i razvijanjem kulture mladih</p> <p>C.1. Razvoj kulture volontiranja C.2. Afirmisanje društveno korisnog rada (stari i bolesni) C.3. Afirmacija urbane kulture (muzika, performans...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanja broja subjekata uključenih u kreiranje programa za strukturisano provođenje slobodnog vremena mladih - Povećanje broja i raznovrsnosti programa za mlade u oblastima: volonterizma, društveno korisnog rada, urbane kulture. - Povećanje broja mladih uključenih u programe omladinskog centra - Veći nivo zadovoljstva mladih programima omladinskog centra
<p>Cilj D. Povećati dostupnost profesionalnih sportskih objekata i rekvizita mladima</p> <p>D.1. Unaprijediti uslove i programe za sportske i rekreativne aktivnosti za mlade u gradskim i prigradskim naseljima D.2. Unaprijediti uslove i programe za sportske i rekreativne aktivnosti za mlade OSI/OSH</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja sportskih objekata dostupnih za rekreativno bavljenje sportom široj populaciji mladih; - Renoviranje postojećih sportskih objekata i izgradnja novih (atletski teren) - Povećanje broja, raznovrsnost i dostupnost sportsko-rekreativnih programa na nivou škole i u lokalnoj zajednici; - Povećanje broja mladih uključenih u sportsko-rekreativne programe na nivou škole i u lokalnoj zajednici.

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA INFORMISANOST I MOBILNOST

CILJEVI	INDIKATORI
<p>Cilj A. Unaprijeđena informisanost mladih</p> <p>A.1. Podrška programima koji za cilj imaju informisanje A.2. Podizanje nivoa kreativnog informisanja mladih A.3. Stvaranje struktuiranog sistema distribucije informacija koje se tiču mladih A.4. Prilagoditi izvore informisanja mladim OSI/OSH</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja radio i TV omladinskih emisija (posebno onih sa statusom Javnog servisa); - Povećanje broja redovnih omladinskih rubrika u štampanim medijima - Povećanje broja časopisa za mlade i studente; - Povećanje broja Info centara (punktova ili tačaka) za mlade; - Veći nivo zadovoljstva mladih sadržajima za mlade u omladinskim radio i TV emisijama i u štampanim medijima; - Veći nivo učešća mladih u kreiranju programa za mlade; - Povećanje broja projekata finansijski podržanih od strane lokalne samouprave koji za cilj imaju informisanje mladih; - Povećanje broja i raznovrsnosti: kulturnih dešavanja namijenjenih kreativnom informisanju mladih (izložbe, koncerti, muzički, filmski ili ulični festivali, različite manifestacije); - Veća dostupnost informacija za OSI/OSH
<p>Cilj B. Unaprijeđeni programi mobilnosti</p> <p>B.1. Podrška programima koji za cilj imaju kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost B.2. Povećati šanse za turistička putovanja za mlade B.3. Intenzivirati programe međunarodnih razmjena mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja ukupno realizovanih programa mobilnosti; - Veći nivo zadovoljstva mladih kvalitetom programa mobilnosti; - Povećanje broja rampi napravljenih na sportskim, kulturnim i svim objektima od javnog značaja - Veći nivo zadovoljstva mladih OSI/OSH dostupnošću naročito sportskih i objekata kulture - Povećanje broja programa finansiranih od strane lokalne samouprave koji podstiču kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost mladih; - Izrada i usvajanje plana o načinima inteziviranja razmjena u cilju povećanja mobilnosti mladih đaka, studenata i mladih van formalnog sistema obrazovanja; - Veći nivo zadovoljstva mladih kvalitetom planiranja i realizacije međunarodnih razmjena.

PETOGODIŠNJA STRATEGIJA PORODICA	
CILJEVI	INDIKATORI
Cilj A. Planiranje porodice/željeno dijete	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje broja prekida trudnoće; - Osnivanje savjetovališta za planiranje porodice; - Povećanje broja pruženih usluga u savjetovalištim; - Povećanje broja obrazovnih programa; - Povećanje broja škola koje uvode predmet seksualnog obrazovanja i planiranja porodice; - Veći nivo zadovoljstva mladih programima.
Cilj B. Unaprijediti finansijske stimulativne mehanizme za mlade bračne parove	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja stimulativnih programa za rođenje djece; - Povećanje broja stipendija studentima – supružnicima za završetak studija; - Povećanje broja svršenih studenata u bračnoj zajednici; - Veći nivo zadovoljstva mladih programima.
Cilj C. Unaprijedeno / poboljšano /odgovorno roditeljstvo C.1. Podizanje nivoa svijesti roditelja djece sa hendikepom o njihovim pravima i mogućnostima C.2. Stvaranje preduzetničke kulture/ aktivizma među mladima C.3. Podizanje nivoa svijesti o važnosti štednje svih resursa C.4. Razvijanje privatne inicijative (porodični biznis) C.5. Doprinositi premošćavanju generacijskog jaza	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje broja: razvedenih brakova; mladih u vaspitno popravnim ustanovama; napuštene djece; delikvenata i zavisnika; maloljetnih roditelja; slučajeva nasilja u porodici; - Veći nivo zadovoljstva porodičnim životom; - Povećanje broja preventivnih programa i ustanova za realizaciju preventivnih programa; - Veći nivo zadovoljstva programima

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I OBRAZOVANJE

Cilj A. Obrazovanje za sve: Uključivanje i obezbjeđivanje jednakih uslova u obrazovanju (Za mlade pripadnike marginalizovanih i manjinskih grupa i za mlade OSI/OSH)

Aktivnost A1: Analiza potreba iz oblasti obrazovanja pripadnika marginalizovanih grupa (OSI/OSH)	Indikatori: Urađena analiza potreba; broj konsultovanih mladih ljudi
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, NVO	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost A2: Izrada akcionog plana na osnovu analize potreba	Indikatori: Usvojen akcioni plan na osnovu analize potreba
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, NVO	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost A3: Organizovanje radionica o važnosti upisa djece u škole za roditelje romske populacije	Indikatori: Broj održanih radionica
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, NVO	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj B. Unapređenje i razvoj vannastavnih aktivnosti zasnovanih na potrebama mladih

Podcilj B.1. Organizovanje radionica na odgovarajuće teme

Aktivnost B1.1. Analiza potreba mladih iz oblasti vannastavnih aktivnosti (vrste, teme i načini realizacije aktivnosti) u okviru i van škola	Indikatori: Urađena analiza, broj anketiranih mladih
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, mladi,	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost B1.2. Izrada akcionog plana na osnovu analize potreba	Indikatori: Urađen akcioni plan
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, mladi,	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost B1.3. Dodatna obuka nastavnika za kreiranje i sprovođenje vannastavnih aktivnosti	Indikatori: realizovana obuka nastavnog kadra
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost B1.4. Organizovanje vršnjačke obuke kao vid podrške aktivnostima dačkih parlamenata u školama	Indikatori: Realizovana obuka, broj volontera – vršnjačkih edukatora
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, volonteri	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost B1.5. Promocija najboljih rezultata iz vannastavnih aktivnosti u lokalnoj zajednici (predstava, časopis ili promotivni materijal, debata...)	Indikatori: Održana predstava ili debata, štampan časopis ili promotivni materijal
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, učenici, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj B.2. Otvaranje školskog savjetovališta za mlade

Aktivnost B2.1. Analiza trenutne situacije sa planom za otvaranje školskog savjetovališta	Indikatori: Urađeni analiza i plan
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj C. Podržati i razviti programe neformalnog obrazovanja

Podcilj C.1. Kreirati i razviti programe obuke i obezbijediti uslove za realizaciju programa

Aktivnost C1.1. Izrada Programa neformalnog obrazovanja za Berane (sa izradom Baze podataka o treninzima i trenerima i predloženim načinom realizacije)	Indikatori: Urađen Program
--	-----------------------------------

Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost C1.2. Realizacija odabranog dijela akreditovanih aktivnosti (edukacije putem treninga: radionice, seminari, obuke)	Indikatori: Realizovane obuke, broj mladih – korisnika, stepen zadovoljstva edukatora i učesnika
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra.
Aktivnost C1.3. Stručna ocjena i evaluacija realizovanih programa neformalnog obrazovanja	Indikatori: Realizovane evaluacije, nivo znanja nakon realizacije programa, stepen zadovoljstva učesnika organizovanih programa
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj D. Poboljšanje učeničkog i studentskog standarda

Podcilj D.1. Pristup savremenim tehnologijama

Aktivnost D1.1. Razraditi program aktivnosti za ubrzano i stalno informatičko obrazovanje mladih	Indikatori: Realizovan program
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost D1.2. Razraditi program otvaranja informatičkih kabineta za služenje i van nastave	Indikatori: Realizovan program, rad kabineta i van nastave
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj D.2. Dostupnost studentskih kredita

Aktivnost D2.1. Ostvariti dogovor sa bankama o načinu veće dostupnosti studentskih kredita	Indikatori: Realizovan dogovor – usmeni ili pismeni, broj studentskih kredita
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, banka	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj D.3. Uslovi života u domovima

Aktivnost D3.1. Izrada plana za poboljšanje uslova života u đlačkom/ studentskom domu	Indikatori: Realizovan plan, stepen zadovoljstva korisnika usluga đlačkog / studentskog doma usvojenim planom
Odgovornost: Lokalna samouprava, đlački dom	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj F. Obezbjedjivanje uslova za profesionalno usavršavanje

Podcilj F.1. Obezbjediti stipendije za profesionalno usavršavanje

Aktivnost F1.1. Izrada plana za obezbjeđivanje stipendija za profesionalno usavršavanje prosvetnog kadra (znanja i vještine u sklopu formalnog i neformalnog obrazovanja)	Indikatori: Realizovan plan
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj F.2. Otvoriti fondove za talentovane studente

Aktivnost F2.1. Izrada plana za otvaranje fondova za talentovane studente poboljšanje uslova života u đlačkom/ studentskom domu	Indikatori: Realizovan plan, stepen zadovoljstva korisnika usluga đlačkog / studentskog doma usvojenim planom
Odgovornost: Lokalna samouprava, đlački dom	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj F.3. Stimulisati organizovanje studijskih putovanja i razmjena studenata

Aktivnost F.3.1. Izrada plana i strategije za kontinuirano organizovanje studijskih putovanja i razmjenu studenata (uključiti i konsultovati Univerzitet CG, Ministarstvo prosvjete, ZAMTES, strane ambasade i predstavništva, strane i domaće NVO, studentske asocijacije)	Indikatori: Realizovan plan
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I ZAPOŠLJAVANJE

Cilj A. Uskladiti potrebe i potražnju na tržištu rada

Podcilj A.1. Jačati službe profesionalne orijentacije i karijernog vođenja

Aktivnost A1.1. Izrada plana i strategije za jačanje službe profesionalne orijentacije i karijernog vođenja u Biro rada Berana,	Indikatori: Realizovan plan, broj organizovanih programa profesionalne orijentacije i savjetovanja i broj mladih uključenih u te programe
Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj A.2. Stimulisati radnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom

Aktivnost A2.1. Analiza trenutnog stanja i izrada programa za radnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom (evidentiranje potreba OSI, evidentiranje eventualnih raspoloživih radnih mjesta za OSI, uspostavljanje kriterijuma na osnovu kojih se vrši adekvatna trijaža OSI u cilju procjene radnih sposobnosti i njihovo angažovanje na poslovima na kojima mogu da pruže maksimum, razvijanje prilagođenih programa obuke za OSI u skladu sa mogućnostima za njihovo radno angažovanje...)	Indikatori: Donošenje Programa
Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada, Udruženja i NVO koja se bave OSI	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost A2.2. Promocija Programa za radnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI kao i kvotnog principa za zapošljavanje OSI, na gradskoj tribini (pozvati građane, poslodavce, medije)	Indikatori: Realizovana promocija, broj poslodavaca koji se odazvao

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost A2.3. Izrada projekta Javnih radova u kojima će učestvovati OSI (razmotriti prijedlog Udruženja paraplegičara Crne Gore - Berane, da se poput obuke za geronto domaćice organizuje obuka za personalne asistente za OSI/OSH)	Indikatori: Urađen projekat, konsultacije sa udruženjem paraplegičara
---	--

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada, Udruženje paraplegičara CG-Berane	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
--	---

Aktivnost A2.4. Izrada plana za pružanje informacija i omogućavanje pristupa informacijama u informativnim centrima, na način i u tehnikama dostupnim OSI/OSH - npr: elektronska forma, Brajeva štampa ili audio zapis za one oštećenog vida, potom i o fizičkoj dostupnosti prostorija u kojima se pružaju informacije – kose pristupne rampe, stepenišni i standardni liftovi i dr.	Indikatori: Realizovan plan
--	------------------------------------

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Podcilj A.3. Podržati programe uključivanja i zapošljavanja vulnerabilnih grupa koristeći metode edukacije, kvalifikacije, te angažovanja NVO sektora

Aktivnost A3.1. Izrada plana rada za dodatno uključivanje i zapošljavanje vulnerabilnih grupa	Indikatori: Donesen Plan rada, broj mladih iz kategorije vulnerabilnih grupa uključenih u programe obuke i zaposlenih nakon obuke
--	--

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Podcilj A.4. Podržati preduzetničku kulturu mladih i razvoj malog biznisa kroz programe edukacije i samozapošljavanja

Aktivnost A4.1. Izrada Programa podrške preduzetničkoj kulturi mladih (uključivanje većeg broja mladih u programe obuke za buduće preduzetnike)	Indikatori: Urađen program, broj mladih – učesnika u programima za sticanje znanja i vještina iz oblasti preduzetništva
--	--

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Cilj B. Podsticati inventivne programe u skladu sa strateškim pravcima razvoja privrede

Aktivnost B1. Analiza stanja i izrada Plana za kreiranje inventivnih programa za zapošljavanje mladih unutar poljoprivrede, drvoprerade i turizma – oblasti od strateškog značaja za razvoj Berana	Indikatori: Urađeni analiza i Plan
---	---

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost B2. Promocija Plana za kreiranje inventivnih programa za zapošljavanje unutar poljoprivrede, drvoprivrede i turizma u lokalnoj zajednici – na gradskoj tribini, za mlade i poslodavce	Indikatori: Realizovana promocija, broj kreiranih programa
--	---

Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost B3. Razmatranje ideje o raspisivanju nagradnog konkursa za najuspješnije preduzetničke ideje i uspješnu realizaciju postojećih programa mladih preduzetnika i poljoprivrednih proizvođača (Po uzoru na npr. Svjetsku banku koja je objavila pozivni konkurs za dostavu preduzetničkih programa koji su usmjereni na zapošljavanje)	Indikatori: Održane konsultacije opštine i Biroa rada
Odgovornost: Lokalna samouprava, Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost A.2. Izrada projekta za otvaranje Kancelarije, konsultacije sa nosiocima sličnih projekata u Kotoru, Podgorici i Nikšiću	Indikatori: Urađen projekat, realizovane konsultacije
Odgovornost: Lokalna samouprava, zdravstvene institucije, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra
Aktivnost A.3. Otvaranje Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja i donošenje Plana rada	Indikatori: otvorena Kancelarija
Odgovornost: Lokalna samouprava, zdravstvene institucije	Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra i dodatnih izvora (Državni fondovi)

Cilj C. Jednaki uslovi za rad i zapošljavanje mladih

Podcilj C.1. Obezbeđivanje mehanizama zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju i razvoju karijere u privatnom i javnom sektoru

Aktivnost C1.1. Štampanje promotivnog materijala o mehanizmima zaštite od diskriminacije pri Zapošljavanju i razvoju karijere u privatnom i javnom sektoru i distribucija u lokalnoj zajednici (ciljne grupe: mladi i poslodavci)	Indikatori: Distribucija promo materijala i promocija u medijima
Odgovornost: Biro rada	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Podcilj A.1. Povećati stepen informisanosti mladih u vezi sa reproduktivnim i seksualnim zdravljem i smanjenjem posljedica rizičnog seksualnog kontakta

Aktivnost A.1.1. Kontinuirano informisanje mladih iz oblasti reproduktivnog i seksualnog zdravlja (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Prevalenca pouzdanih kontraceptivnih sredstava (procenat mladih koji koriste neko od pouzdanih kontraceptivnih sredstava (pilula, spirala, lokalna hemijska sredstva, kondom, dijafragma) • Prevalenca karcinoma grlića materice, • Smanjena stopa trudnoće kod adolescentkinja, • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na podizanje svijesti mladih o reproduktivnom zdravlju, • Povećanje broja zdravstvenih službi gdje se mladi mogu informisati o reproduktivnom i seksualnom zdravlju, • Incidenca i prevalenca polno prenosivih bolesti, • Smanjenje procenta prijema radi abortusa kod mladih, • Smanjenje broja maloljetničkih trudnoća
---	--

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I ZDRAVLJE

Cilj A. Podizanje nivoa svijesti mladih o zdravim stilovima života

Aktivnost A.1. Donošenje odluke o pokretanju Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja u Beranama	Indikatori: Donijeta odluka
Odgovornost: Lokalna samouprava, zdravstvene institucije, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a,	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja
---	--

Podcilj A.2. Promovisati zdravi način ishrane i bavljenje sportom

Aktivnost A.2.1. Kontinuirano informisanje mladih iz oblasti zdravog načina ishrane i bavljenja sportom (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet aktivnosti preduzetih u smislu promocije zdrave ishrane i zdravog načina života; • Broj mladih uključenih u sportske organizacije i aktivnosti; • Broj, vrste, dostupnost i diverzitet sportskih i rekreativnih aktivnosti.
Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja

Podcilj A.3. Preventivno djelovati protiv svih vrsta nasilja

Aktivnost A.3.1. Kontinuirano informisanje mladih iz oblasti nasilja (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na prevenciju nasilja; • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima; • Komparativni pregled nasilja nad i među mladima.
Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja

Podcilj A. 4. Podizanje svijesti o saobraćajnim i drugim nezgodama i njihovoj prevenciji

Aktivnost A.4.1. Kontinuirano informisanje mladih o saobraćajnim i drugim nezgodama (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na prevenciju povreda; • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima; • Broj povreda uslijed nezgoda kod mladih.
Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja
Aktivnost A.4.2. Organizovati takmičenja učenika o poznavanju saobraćajnih propisa	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima, • Broj povreda uslijed nezgoda kod mladih
Odgovornost: Škola, Lokalna samouprava	Budžet: Iz redovnih aktivnosti

Podcilj A.5. Podizanje svijesti o mentalnoj higijeni mladih

Aktivnost A.5.1. Kontinuirano informisanje mladih iz oblasti mentalne higijene mladih (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na očuvanje mentalne higijene mladih; • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima; • Broj mladih koji se obrati stručnim licima uslijed narušenog psihičkog stanja.
Odgovornost: Lokalna samouprava, Tim za izradu LPAM-a, zdravstvene institucije	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Cilj B. Povećati nivo informisanosti mladih o bolestima zavisnosti

Podcilj B.1. Sprečavanje širenja AIDS-a i drugih krvno prenosivih bolesti među rizičnim grupama (intravenski korisnici droga)

Podcilj B.2. Sprečavanje daljeg povećanja broja zavisnika

Aktivnost 1. Kontinuirano informisanje mladih iz oblasti bolesti zavisnosti (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na prevenciju bolesti zavisnosti; • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima; • Komparativni pregled korišćenja narkotika među mladima.
Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja
Aktivnost 2. Kontinuirano informisanje mladih o virusu HIV-a i AIDS-u (Po planu rada Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • Broj i diverzitet asocijacija mladih i programa usmjerenih na HIV i AIDS • Broj mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima;
Odgovornost: Kancelarija za prevenciju rizičnih ponašanja, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: Iz redovnih aktivnosti Kancelarije za prevenciju rizičnih ponašanja

C. Omogućiti bolju dostupnost zdravstvenog sistema mladima

Aktivnost C.1. Analiza stanja i izrada plana za obezbjeđivanje veće dostupnosti zdravstvenih službi mladima	Indikatori: Urađena analiza stanja i urađen plan
Odgovornost: Dom zdravlja, Gradska bolnica, Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA UČEŠĆE MLADIH U ŽIVOTU DRUŠTVA

Cilj A. Povećati broj i unaprijediti načine učešća mladih u procesima odlučivanja

Podcilj A.2. Uticati na promjenu svijesti o važnosti aktivnog uključivanja mladih

Podcilj A.3. Uticati na otvaranje političkog prostora za uključivanje mladih

Aktivnost 1. Donošenje Odluke o ustanovljavanju pozicije Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Indikatori: donesena Odluka
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost 2. Ustanovljavanje pozicije u strukturi zaposlenih lokalne samouprave pod nazivom Referent za pitanja mladih i omladinski rad i imenovanje osobe	Indikatori: imenovanje Referenta za pitanja mladih i omladinski rad
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost 3. Donošenje Odluke o dodatnoj obuci Referenta za pitanja mladih i omladinski rad u cilju senzitivizacije za potrebe mladih i omladinski rad	Indikatori: donesena Odluka
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost 4. Obuka Referenta za pitanja mladih i omladinski rad	Indikatori: realizovana obuka
Odgovornost: Lokalna samouprava, Tim za izradu LPAM-a	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
Aktivnost 5. Izrada Programa za implementaciju Lokalnog plana akcije za mlade	Indikatori: Usvojen Program

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Cilj B. Povećati informisanost i razumijevanje mladih o vrijednostima civilnog društva

Podcilj B.1. Povećati nivo znanja mladih o načinu funkcionisanja izvršne, zakonodavne i sudske vlasti i mehanizama funkcionisanja državnih institucija - Informisanost i edukovanje mladih za učešće u demokratskim procesima

Aktivnost 1. Promocija Evropske povelje o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou i Programa za implementaciju Lokalnog plana akcije za mlade – Berane putem kampanje o važnosti aktivnog učešća mladih u životu društva (javne debate, okrugli stolovi, radio i TV nastupi, izrada promo materijala)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • organizovana kampanja u gradskom i seoskom području • broj održanih planiranih dešavanja i kvalitet promocije učešća mladih • broj i vrsta aktera uključenih u promociju - broj mladih uključenih u kampanju
--	--

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost 2. Ažuriranje dijela internet sajta SO Berane namijenjenog omladinskoj politici	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> - izrada dijela sajta SO Berane namijenjenog sprovođenju omladinske politike - redovno plasiranje svih informacija koje se odnose na omladinsku politiku i koje se tiču mladih i za mlade - plasirani svi relevantni dokumenti za ovu oblast kao i redovni izvještaji, saopštenja... - dostupna baza podataka o omladinskoj politici u Crnoj Gori i u regionu - broj posjetilaca sajta
--	---

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost 3. Razvijanje programa volontiranja u organima lokalne uprave i volontiranja u NVO u cilju sticanja iskustva i znanja o funkcionisanju i strukturi državne uprave i NVO-a	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> - broj razvijenih programa - broj i vrsta lokalnih organa uprave i NVO-a uključenih u program - stečeni nivo znanja
--	--

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost 4. Izrada, publikovanje i distribuiranje brošure/vodiča za mlade o funkcionisanju i strukturi državne uprave, međunarodnih institucija i lokalne uprave	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> - izrađena, publikovana i distribuirana brošura - stepen zadovoljstva mladih brošurou
--	---

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost 5. Upoznavanje mladih sa načelima rada nevladinih organizacija – kroz NVO sajam	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> organizovan NVO sajam - broj NVO učesnika - broj i vrsta načela koja su promovisana - nivo informisanosti mladih - broj mladih učesnika sajma - stepen zadovoljstva mladih nakon održanog sajma
--	---

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Cilj C. Ostvariti viši nivo saradnje i razumijevanja izmedju NVO, lokalne zajednice i građana

C.1. Poboljšati rad neformalnih/formalnih organizacija/institucija/grupa i ostalih koji se bave mladima

Aktivnost 1. Održavanje inicijalnog sastanka za uspostavljanje bolje saradnje lokalne samouprave i NVO sektora i uspostavljanje načina na koji će saradnja u budućnosti moći da se unaprijedi	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • održan sastanak • postignut dogovor o mehanizmima saradnje ubuduće
--	--

Odgovornost: Referent za pitanja mladih i omladinski rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I LJUDSKA PRAVA

Cilj A. Povećanje informisanosti mladih o njihovim pravima

Cilj B. Promovisati, podsticati toleranciju, razumijevanje i poštovanje između mladih različitih identiteta

<p>Aktivnost 1. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu upoznavanja sa Opštom deklaracijom o ljudskim pravima, ulozi Ombudsmana - zaštitinika ljudskih prava, stanju u oblasti ljudskih prava u Beranama</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> • održane radionice • stepen zadovoljstva mladih ponuđenom edukacijom
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO</p>	<p>Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra</p>

Cilj C. Uvećanje aktivizma mladih na polju zaštite, promocije i unapređenja ljudskih prava i sloboda

<p>Aktivnost 1. Organizovanje boravka Ombudsmana u Beranama nezavisno od redovne godišnje posjete radi pojedinačnih prijavljivanja slučajeva kršenja ljudskih prava.</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizovana posjeta Ombudsmana - broj posjeta građana
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO</p>	<p>Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti</p>

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Aktivnost 2. Izrada promotivnog materijala za mlade sa područja opštine na teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prava mladih u Crnoj Gori i Beranama (o Nacionalnom planu akcije za mlade, kao i Lokalnom planu akcije za mlade-Berane) • Smanjenje predrasuda i prihvatanje različitosti (nacionalnih, religijskih, kulturnih...) • Prava osoba sa invaliditetom/hendikepom (OSI/OSH) • Rodna ravnopravnost 	<p>Indikatori: odštampani materijali, stepen zadovoljstva mladih promo materijalima</p>
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, NVO</p>	<p>Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra</p>

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I KULTURA

Cilj A. Stvoriti društveni ambijent koji će uticati na unapređenje odnosa mladih prema kulturnom i prirodnom nasljeđu i kulturnim identitetima

A.1. Afirmisanje kulturnog i prirodnog nasljeđa kroz edukativno-informativne programe u medijima

A.2. Obezbeđivanje usavršavanja kadrova, iz oblasti ekologije, koji će na kvalitetan način edukovati mlade o značaju očuvanja ekoloških resursa i dobara

A.3. Omogućiti institucijama i NVO mehanizme kojima će edukovati i razvijati svijest mladih o ekologiji u školama

A.4. Podsticati aktivnosti koje će unaprijediti odnos i postupanje sa otpadom (skladištenje, recikliranje i sl.)

A.5. Obezbeđivanje usavršavanje kadrova koji će na kvalitetan način edukovati mlade o značaju kulturnog identiteta, kulturnih različitosti i potrebi njihovog očuvanja

<p>Aktivnost 1. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu kulturnog i prirodnog nasljeđa i kulturnih identiteta, klasične i alternativne kulture, razvoja kulturne industrije</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> • održane radionice i tribine • stepen zadovoljstva mladih ponuđenom edukacijom • stepen uključenosti mladih u kreiranje ovih sadržaja
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, Centri za kulturu Berane i Petnjica, NVO</p>	<p>Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra</p>
<p>Aktivnost 2. Kontinuirano izvještavanje medija, naročito lokalnog radija sa ovih susreta</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - broj pojavljivanja izvještaja u medijima - stepen zadovoljstva mladih ljudi medijskim izvještavanjem
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO</p>	<p>Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti</p>
<p>Aktivnost 3. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu zaštite životne sredine</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - broj održanih radionica i tribina - broj prisutnih mladih ljudi - stepen zadovoljstva učesnika
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO</p>	<p>Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra</p>
<p>Aktivnost 4. Izrada informativno-edukativnih programa od strane nosilaca kulturne politike u lokalnoj zajednici namjenjenih mladima (susreti u ovim institucijama):</p> <ul style="list-style-type: none"> • muzeji i galerije • kulturno-umjetnička društva, horovi i pjevačka društva • amaterski ansambli • stari zanati 	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizovani programi - broj realizovanih programa - broj prisutnih mladih ljudi - stepen zadovoljstva mladih sa programima

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, institucije kulture, NVO</p>	<p>Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti</p>
---	--

Cilj B. Podržati programe u institucionalnim i vaninstitucionalnim sferama koji će približiti i povećati učešće mladih u svim segmentima kulturne i umjetničke produkcije uključujući alternativne forme

Podcilj B.1. Omogućiti mladima aktivnije kreiranje, uključivanje i konzumiranje kulturnih sadržaja i proizvoda.

<p>Aktivnost 1. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu kulturne politike mladih, promovisanje značaja aktivizma mladih u oblasti kulture</p>	<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - broj održanih radionica i tribina - broj prisutnih mladih ljudi - stepen zadovoljstva učesnika
<p>Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO</p>	<p>Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra</p>

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I SLOBODNO VRIJEME

Cilj A. Podrška otvaranju Omladinskog centra

Podciljevi:

- A.1. Otvaranje Omladinskog centra kao inicijalno mjesto kreativnih ideja mladih
- A.2. Kreiranje sadržaja u skladu sa interesima mladih
- A.3. Dostupnost većine sadržaja namijenjenih mladima na jednom mjestu
- A.4. Profesionalan i stručan kadar za sprovođenje omladinskog rada
- A.5. Podrška sistemu neformalnog obrazovanja koji se odvija unutar Centra (teme: socijalne vještine, kulturna politika za mlade, zdravi stilovi života, roditeljstvo i brak, bolesti zavisnosti, ljudska prava, različiti vidovi umjetnosti, zaštita prirodnog i kulturnog nasljeđa...)
- A.6. Centar kao domaćin Info centra za mlade
- A.7. Centar kao domaćin sjedišta podmladaka političkih partija
- A.8. Centar kao središte kulture mladih i kulturnih događaja
- A.9. Centar kao mjesto za razvoj kreativne industrije

Aktivnost 1. Inicijativa za uspostavljanje gradskog Omladinskog centra u jednom od raspoloživih prostora u gradu sa profesionalnim i stručnim kadrom za sprovođenje omladinskog rada i poziv zainteresovanim investitorima za finansiranje rada Centra	Indikatori: - upućena Inicijativa
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost 2. Otvaranje Omladinskog centra	Indikatori: otvoren Centar
Odgovornost: Lokalna samouprava, investitor	Budžet: 10.000,00 eura

Aktivnost 3. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu razvoja kulture volontiranja i afirmacije društveno korisnog rada	Indikatori: - broj održanih radionica i tribina - broj prisutnih mladih ljudi - stepen zadovoljstva učesnika
Odgovornost: Lokalna samouprava, NVO	Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra

Cilj B. Renoviranje postojećih sportskih terena koje mladi koriste i izgradnja novih

Aktivnost 1. Analiza postojećeg stanja sportskih terena i mogućnosti izgradnje novih (atletski teren) i poziv investitorima za finansiranje ovih aktivnosti	Indikatori: • urađena analiza • poslat poziv investitorima
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA INFORMISANOST I MOBILNOST MLADIH

Cilj A. Unaprijeđena informisanost mladih

- Podcilj A.1. Podrška programima koji za cilj imaju informisanje**
Podcilj A.2. Podizanje nivoa kreativnog informisanja mladih
Podcilj A.3. Stvaranje struktuiranog sistema distribucije informacija koje se tiču mladih
Podcilj A.4. Prilagoditi izvore informisanja mladim OSI/OSH

Aktivnost 1. Uspostavljanje info tačke tj. info punkta pri Omladinskom centru	Indikatori: • Početak rada info punkta • Stepen zadovoljstva mladih radom punkta
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: iz budžeta za realizaciju aktivnosti Omladinskog centra

Aktivnost 2. Inicijativa za redovno finansiranje projekata namjenjenim informisanju mladih, posebno emisije na radiju Berane i TV Echo ili omladinskog časopisa pri jednoj od obrazovnih institucija i poziv investitorima za finansiranje ovih projekata	Indikatori: pokrenuta inicijativa
Odgovornost: Lokalna samouprava	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Cilj B. Unaprijeđeni programi mobilnosti

- Podcilj B.1. Podrška programima koji za cilj imaju kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost**
Podcilj B.2. Povećati šanse za turistička putovanja za mlade
Podcilj B.3. Intenzivirati programe međunarodnih razmjena mladih

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Aktivnost 1. Izrada programa za kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost mladih Berana, u saradnji sa obrazovnim i kulturnim institucijama, turističkim organizacijama, Ministarstvom prosvjete, ZAMTES-om, učeničkim i studentskim organizacijama	Indikatori: urađen program
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Centar za kulturu, NVO	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost 2. Izrada Programa turističke ponude Berana za mlade i promocija na internetu (dio sajta SO Berane namjenjen omladinskoj politici)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • urađen Program • urađena internet prezentacija
Odgovornost: Lokalna samouprava, škola, Centar za kulturu, NVO	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

PLAN AKTIVNOSTI ZA GODINU DANA MLADI I PORODICA

Cilj A. Planiranje porodice/željeno dijete

Aktivnost A.1. Otvaranje Savjetovališta za mlade (predbračno i bračno savjetovanje, planiranje porodice, socio-terapijski klub)	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> • pokretanje rada Savjetovališta
Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost A2. Kontinuirano informisanje mladih putem radionica i tribina čiji su dinamika i sadržaj utvrđeni u Programu neformalnog obrazovanja za Berane (vidi Oblast obrazovanja) na temu planiranja porodice, roditeljstva i braka	Indikatori: <ul style="list-style-type: none"> - broj održanih radionica i tribina - broj prisutnih mladih ljudi - stepen zadovoljstva učesnika
Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost A.3. Pokretanje Službe za podršku mladim porodicama u krizi	Indikatori: pokretanje rada Službe
--	---

Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Aktivnost A.4. Organizovanje radionica i tribina na temu zlostavljanja i zanemarivanja u porodici	Indikatori: realizovane radionice
--	--

Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti
---	---

Cilj B. Prepoznavanje potreba OSI/OSH

Aktivnost B.1. Organizovanje obuke za osposobljavanje nastavnika i stručnih lica za rad sa mladima sa invaliditetom	Indikatori: pokretanje rada službe
Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Aktivnost B.2. Istraživanje o potrebama OSI/OSH	Indikatori: urađeno istraživanje
Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

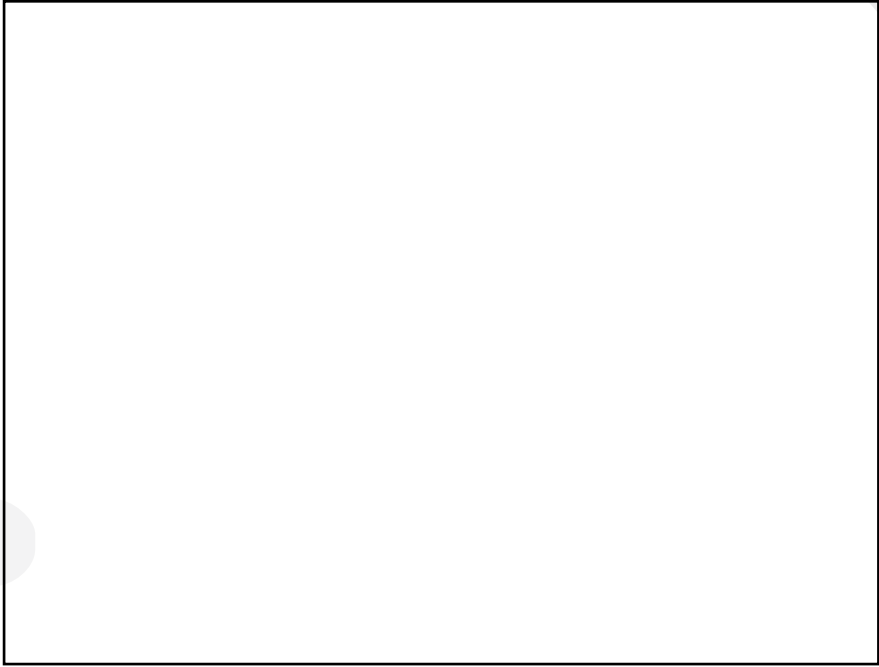
Aktivnost B.3. Organizovanje edukativnih radionica za roditelje OSI/OSH	Indikatori: realizovane radionice
Odgovornost: Lokalna samouprava, Centar za socijalni rad	Budžet: U sklopu redovnih aktivnosti

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

SADRŽAJ

UVOD U LPAM	1
UVOD iz Nacionalnog plana akcije za mlade	3
ANALIZA SITUACIJE – MLADI U CRNOJ GORI	5
OBRAZOVANJE	10
ZAPOSŁJAVANJE	12
ZDRAVLJE	14
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA	17
LJUDSKA PRAVA	20
KULTURA	23
SLOBODNO VRIJEME	25
INFORMISANOST I MOBILNOST	29
PORODICA	32
PETOGODIŠNJA STRATEGIJA	35
OBRAZOVANJE	36
ZAPOSŁJAVANJE	38
ZDRAVLJE	40
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA	42
LJUDSKA PRAVA	44
KULTURA	46
SLOBODNO VRIJEME	49
INFORMISANOST I MOBILNOST	51
PORODICA	52
PLAN AKCIJE ZA GODINU DANA	53
OBRAZOVANJE	53
ZAPOSŁJAVANJE	57
ZDRAVLJE	60
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA	65
LJUDSKA PRAVA	68
KULTURA	69
SLOBODNO VRIJEME	71
INFORMISANOST I MOBILNOST	72
PORODICA	74
SADRŽAJ	76

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

Lokalni plan akcije za mlade - Berane

